

ს ს ი ვ ი

№ 14

ყოველკვირეული ჟურნალი.

№ 14

ყოველკვირეული საზოგადოებრივი, საშემსრულებლო და სალიტერატურო ჟურნალი

„ს ს ი ვ ი“

გაზეთის ფასი—ერთი წლით—5 მან. ნახევარი წლით—3 მ. ერთი თვით—აღი. შაური. ცალკე ნომერი ორი შაური. ხელის მოწერა შეიძლება ავრეტვე რამდენიმე ნომერზე, ორ-ორი შაურის ანკარიშით, არა ნაკლებ ხვთისა.

ფოსტის ადრესი: Тифлисть, Тинოგ афія „Печатное Дѣло“, Алекандру Сардіоновичу Ландіа, (Вельямиповская, 6). რედაქტორ-გამომცემელი ე. ცერცვალიძე.

შინაარსი: ალ. წულუკიძის ხსოვნას, ფ. მ-ძისა. — შინაური მიმოხილვა, ნათისა. — ნორმალური დასვენება და კოპერატიული სასაბუღალტრო, Виктор-ისა. — მცირე შენიშვნა, ასკლავტისა. — სახელმწიფო დემა. — საზღვარ-გარეთი. — რუსეთის ცხოვრება. — ალ. წულუკიძის ხსოვნა, ლექსი, ვ. ციციშვილისა. — ჩემი დღიური, სპ. მცირე შენიშვნისა. — უმუშევრობა, ვ. გ. ლიპიშვილისა. — წერილი თეირანიდან, ნიციტალისა. — ეკონომიური ცხოვრების განვითარება, შვარცისა. — მუშათა ცხოვრება: თულისის დეპო, ხონის ნოქართა მდგომარეობა. — თეატრი და ხელოვნება, — დ-სი. — სოციალიზმი და ანარქიზმი, რაისკსტრვისა.

ალექსანდრე წულუკიძის ხსოვნას.

(მისი გარდაცვალების შემდეგ ხუთი წლის შესრულების გამო).

Нужны намъ великія могилы,
Если нѣтъ величія въ живыхъ!
• ნეკრასვი.

წელს, 8 ივნისს სწორეთ ხუთი წელიწადი სრულდება მას შემდეგ, რაც ალექსანდრე წულუკიძე სამუდამოთ გამოესალმა სიცოცხლეს. ჯერ კიდევ სულ ახალგაზდა, როცა მისი ნიჭი ის-ის იყო უნდა გაფურქვნილიყო, იგი ბრძოლის ველზე სიკვდილმა გამოგვკლიჯა ხელიდან, რამაც მთელი ჩვენი ბანაკი საგრძნობელათ შეასუსტა მეტათ საჭირო მომენტში. ვის შეუძლია დაივიწყოს ეს დიადი მომენტი? ვის არ ხიბლავდა, ვის არ აღფრთოვანებდა ან არ უღვიძებდა ტკბილ ოცნებებს და საუკეთესო იმედებს ეს მართლაც გამირული ხანა? დამონებული, წელში გატეხილი, გაყვლეფილი ფიზიკურათ და გონებრივათ მუშა ხალხი პირველათ იკრფეს თავის ძალებს და ეწყობა საუკუნოების განმავლობაში გაქედნილი ბორკილების დასამსხვრევათ! თუ რა დიადი გრძნობით, რა აღფრთოვანებით ებებოდა ალექსანდრე წულუკიძე ამ ისტორიულ მომენტს, ამის წარმოდგენა დაახლოვებით მხოლოდ იმას შეუძლია, ვინც განსვენებულს ახლო იცნობდა. სამწუხაროთ ყველასათვის, ამ დროს არა თუ მისი დღენი, არამედ მისი სიცოცხლის წამნიც კი უკვე დათვლილი იყო! უღმობელმა სენმა, რომლითაც იგი შეპყრობილი იყო და რომლის წინაშე იგი ქედს არ იხრიდა, ვინაიდან ეს ეწინააღმდეგებოდა მის ბუნებას, — ბოლოს თავისი გაიტანა. ალექსანდრე მოკვდა იმ დროს, როცა რუსეთის ხალხის საყოველთაო დღესასწაული, გამოუთქმელ ტანჯვისა

და წვალების შემდეგ, ყველას მოახლოვებული გვეგონა. ეს ტკბილი იმედი მას თან ჩაყვა საფლავში.

მაგრამ ალ. წულუკიძის სიკვდილის შემდეგ აღარ გაუვლია დიდ ხანს, რომ ეს იმედი ყველას გაგვიტრუვდა. ჩვენ განვიცადეთ კიდევ რამდენიმე მძლავრი ტალღა, რომლებმაც საზოგადოებრივი მოძრაობა წინ გააქანა და ჩვენი იმედებიც გააძლიერა, და შემდეგ სურათი უეცრივ გამოიცვალა: ქვეყანა თითქო ჯოჯოხეთურმა ძალებმა შეიპყრესო. ალ. წულუკიძეს უკვე აღარ უხილავს ბნელი ძალების თავშეუკავებელი თარეში, რომელთან შედარებით წინანდელი დრო ნანატრი შეიქნა. გარდა ამისა, იგი აღარ შეიქნა მოწამე მრავალ თავის „ამხანაგების“ დაცემისა და გაორგულებისა იმ წმიდა საქმისადმი, რომელსაც იგი მათთან ერთათ ემსახურებოდა. სამაგიეროთ, მას წილათ ხვდა ჯერ არყოფილი, ჩვენში უმაგალითო გამოთხოვება დასაფლავების დროს. ვეჭვობ, რომ არა თუ წარსულში, არამედ ახლო მომავალშიაც, სხვა რომელიმე საზოგადოებრივ მოღვაწეს წილათ ხვდეს ჩვენში რაიმე ამის მსგავსი.

ახლა ვიკითხოთ: ვინ იყო ალ. წულუკიძე და რაში გამოიხატება მისი მნიშვნელობა? უნდა გამოვტყდებ და ვთქვა, რომ ამ მხრით ყველა მის ახლო მეგობრებს დიდი დანაშაული მიგვიძღვის. საქმე იმაშია, რომ გარდა იმისა, რაც ითქვა და დაიწერა მისი გარდაცვალების გამო, შემდეგ აღარავის აღარ უცდია ალ. წულუკიძის პიროვნების დახასიათება და აგრეთვე მისი მოღვაწეობის გაცნობა. რა თქმა უნდა, მე აქ სრულებით არ ვფიქრობ ამ ნაკლის შევსებას. აქ მე ვუთითებ მხოლოდ ამ ნაკლებად ვისურვებ, რომ ახლო მომავალში თავიდან აცდენილ იქნას იგი.

ალ. წულუკიძე იყო ერთი საუკეთესო წარმომადგენელი იმ პატარა გუნდისა ჩვენში, რომელიც ჯერ კიდევ

გასული მეცხრამეტე საუკუნის დამლევს გამოვიდა საზოგადოებრივ ასპარეზზე და რომელიც თავის უმაღლეს და საკაცობრიო დანიშნულებას მუშა ხალხის გათვითცნობიერებაში ხედავდა. გამოსული ქართველი საზოგადოების მაღალი წრიდან, რომელიც კაი ხანია უკვე გახრწნის გზაზე იყო შემდგარი, ალექსანდრე ჯერ კიდევ ოცი წლის არ იქნებოდა, როცა დაარწმუნდა იმაში, რომ მისი დანიშნულება-მოწოდება—ეს მშრომელი ხალხის სამსახური უნდა გამხდარიყო; და იგი მთელი თავისი არსებით შეუდგა ამ დიად საქმეს.

ამ ჩემ გამოზღაში ბევრი, ნიჭიერიც და უნიჭოც, მიწახნავს ამ ასპარეზზე გამოსული; მიწახნავს, თუ როგორ აკეთებდნენ, ან როგორ გაურბოდნენ საქმეს, მიწახნავს უკან დაბრუნებულნიც და ისეთებიც, ვინც ბოლომდის შერჩენ ერთხელ არჩეულ გზას, მაგრამ არც ერთ ამათგანს არ გავდა ალ. წულუკიძე. იმ წრეში, რომელიწაღაც ის მოქმედებდა, იგი სრულიად განსაკუთრებულ მოვლენას წარმოადგენდა. ბუნებისგან ნიჭით უზვათ დაჯილდოებულა, აღჭურვილი დაუშრეტელი ენერგიით და მტკიცე დამოუკიდებელი ხასიათით, იგი შეურყეველათ მიდიოდა წინ მეცნიერული სოციალიზმის შესასწავლათ. შეუძლებელია იმის თქმა, თუ რომელი მხარე ამ მოძღვრებისა, პრაქტიკული თუ თეორიული, სჭარბობდა მასში. უფრო მართალი იქნება, რომ ვთქვათ, რომ ორივე ეს მხარე თანაბრათ პოულობდა მასში თავის ღირსეულ გამომხატველს. ჩვეულებრივათ ჩვენ ვხედავთ, რომ ის, ვინც ძლიერია თეორიაში, პრაქტიკაში კოჭლობს და პარიკით: ის ვინც ძლიერია პრაქტიკულ ცხოვრებაში, სუსტობს თეორიაში. ალ. წულუკიძე ამ შემთხვევაში წარმოადგენდა იშვიათ გამონაკლს: რა თქმა უნდა, ძნელია იმის მტკიცება, თუ ბოლოს, სრული დავაჟკაცების ხანაში, თუ რომ ეს მას დასცლოდა, ვინ გამოვიდოდა ალ. წულუკიძისაგან: თეორეტიკოსი თუ პოლიტიკური მოღვაწე, ვინაიდან ფართო თეორეტიულ ცოდნასთან ერთათ იგი იჩენდა მქვერმეტყველებასაც. აქ უნდა აღინიშნოს მხოლოდ ის, რომ მუშათა მოძრაობაში, რომელსაც მან შესწირა თავისი სიცოცხლე, იგი მუდამ სათავეში იდგა, როგორც პრაქტიკულათ, ისე თეორეტიულათაც. სამწუხაროთ, მაშინდელი პირობები ხელს უშლიდნენ მისი ნიჭის გამოაშკარავებას ლეგალურ პრესაში, სამაგიეროთ, როცა გარემოება ნებას აძლევდა, იგი საუცხოვოთ სარგებლობდა არალეგალურით. მაგრამ კიდევ უფრო ძლიერი იყო მისი გავლენა ზეპირ, სიტყვიერ, პრაპაგანდის დროს.

ამნაირათ, თუმც მეტათ ხანმოკლე იყო ალ. წულუკიძის მოღვაწეობა, მაგრამ მან წაუშლიელი კვალი დასტოვა არა მარტო ქართველი, არამედ მთელი მრავალეროვანი კავკასიის პროლეტარიატის მოძრაობის ისტორიაში. აქ მას მუდამ საპატიო ადგილი ექნება დათმობილი.

დასასრულ, ვსარგებლობ-რა ალ. წულუკიძის გარდაცვალების შემდეგ წლის შესრულებით, არ შემძლია მისი მახლობელი მეგობრების ყურადღება არ მივაქციო

შემდეგ გარემოებას: განსვენებულს დარჩა დაუბეჭდავი ხელნაწერი. მიუხედავათ იმისა, რომ მრავალ ადგილებს იქ დღეს უფრო ისტორიული მნიშვნელობა აქვს, იგი მაინც უნდა გამოიცეს ან ცალკე, ან სხვა მის ნაწერებთან ერთათ. ეს არის ჩვენი პირდაპირი მოვალეობა და ამის გადადება დღეს შეუძლებლათ მიმაჩნია.

ფ. მ—ბუ.

შინაური მიმოხილვა.

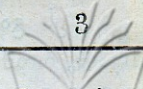
კიდევ ნიაღვარი, კიდევ მსხვერპლი, კიდევ ქონებრივი განადგურება და კიდევ სრული უიმედობა ხვალისათვის! შეველა არსაიდან არის; თვით მცხოვრებნი მოკლებულნი არიან ყოველგვარ ორგანიზაციას, ის მხოლოდ „ობივატელი“ და არა მოქალაქე და რა გასაკვირალია, რომ ვერაფერი მოაწყოს თავის საშველათ. ერთათ-ერთი დაწესებულება, რომელიც უნდა ზრუნავდეს მცხოვრებლების დაცვაზე, რომელიც ასე თუ ისე საზოგადოებრივი ხანიათი აქვს, ქალაქის გამგეობა, ამ საგანზე შეტანილი შეკითხვის პასუხათ აცხადებს: პარიზშიც იცის წყალ-დიდობა და ასე გასინჯეთ, ჩვენც კი გავუგზავნეთ დახმარება პარიზელებსო.

ამ განცხადებამ ჩვენზე ძალიან ცუდი შთაბეჭდილება მოახდინა. ეს ნიშნავს მას, რომ ქალაქის გამგეობას თავის გასაქართლებელი საბუთი მოუნახავს, და ხომ მოგვხსენებათ, თუ კაცმა თავის გამართლება მოახერხა, ის ყოველთვის ნაკლებ ენერგიას გამოიჩენს მოვალეობის შესრულებაში.

ჩვენ ვთქვით და ვიმეორებთ, რომ უკანასკნელი დროის უბედურებებში სტიქიონი დიდ როლს თამაშობს, მაგრამ ეს ვერ გაანთავისუფლებს ქალაქის თვითმართველობის ორგანოებს პასუხისგებისგან მცხოვრებთა წინაშე. ქალაქს, როგორც იურიდიულ პირს, შეუძლია პასუხისგება აიცილოს სასამართლოს წესით, მაგრამ ზნეობრივათ იგი მოვალეა მცხოვრებლების წინაშე ბევრი უბედურებისათვის, და ვალდებულია ყოველი ღონე მიიღოს ღირბ-ღატაკათვის მიყენებული ზარალის ანაზღაურებაში და ორივე საქმის მოგვარებას ერთათ უნდა შესდგომოდ. სამწუხაროთ, ვერც ერთს ამას ვერ ვხედავთ ჯერ.

მართალია, რაღაც ტენიკური კომისია კიდევ შესდგომია ადგილობრივ საქმის შესწავლას, მაგრამ ჩვენ შაში გვეპარება, ვაი თუ წვიმების შეწყვეტის შემდეგ მიივიწყონ სრულიად საქმე. ჩვენ ექვს საფუძველს აძლევს ის გარემოება, რომ წინა წლებშიც მომხდარა ასეთი უბედურებანი და შემდეგ ისევ მიუვიწყებიათ.

ეს რომ არ მოხდეს, საჭიროა თვით მცხოვრებლებმა მოკიდონ ხელი საქმეს ენერგიულათ, მოითხოვონ საქმის მოგვარება, როგორც გაზეგობისა და საბჭოსაგან, ისე კერძოთ თავისი არჩეული ხმოსნებისაგან; ეცადონ,

გააბათილონ პარიზის მაგალითი, დაუმტკიცონ გამგეობას, რომ ბევრში მისი დაუდევრობაც არის მიზეზი; მიუთითონ იმ ადგილებზე, რომელიც უმთავრესაჲ ქალაქის თვითმართველობას ორგანოების უყურადღებობით არის განადგურებული და სხვა.

ამ გზას უკვე ადგება ერთი ჯგუფი მცხოვრებლები, რომელთა მოთხოვნით შაბათს, 5 ივნისს, უკვე შესდგა ხმოსანთა ჯგუფის თათბირი. სასურველია ამ გზას დაადგენ სხვებიც; პირდაპირი და მჭიდრო კავშირი დაიპირონ იმ ხმოსნებთან, რომელთაგან მოსალოდნელია საზოგადოებრივ ცენტრებსზე ზედხელა და წააქეზონ კიდევ სამუშაოთ. ასეთი კავშირი დიდი რამ არის, იგი მოაგონებს არჩეულთ მიღებულ მოკალეობას, ხოლო ვისაც ახსოვს, მათ ენერგიას გააორკიცებს და გვეგონია, დღეს ამ პრაქტიკული ნაბიჯის გადადგმა საქმისთვის სასარგებლო იქნება.

ზარალის რაოდენობის გამოსარკვევად და საქირო დახმარების აღმოჩენაში დასახმარებლათ, ჩვენი აზრით, სასურველია განსაკუთრებული კომისიის შედგენა, რომელშიც თვით მცხოვრებლებიც, დაზარალებულებიც უნდა შევიდნენ.

ასეთ კომისიას, სხვა არა იყოს რა, შეუძლია მცხოვრებელთა და ქალაქის წარმომადგენელთა შორის მუდმივი კავშირი გააბას და პირველთა გავლენა გააძლიეროს მეორეებზე...

* * *

ამ საერთო მოვალეობასთან ერთად გვინდა მოვავლოთ ქალაქის თვითმართველობას ის მოვალეობაც, რომელზედაც დღეის-სწორს მოკახსენებდით

1908 წლის 4 თებერვალს, სხელოსნოებში მოსამსახურეთა დასვენების წესების მიღებისათანავე საბჭომ დაადგინა: 1) დევლოს ქალაქის გამგეობას, წარმოუდგინოს საბჭოს სახელოსნო ინსპექციის შემოღების პროექტი ხსენებულ წესების აღსრულების ყურის საგდებათ და 2) გადაეცეს სამოსწავლო კომისიას კითხვა სახელოსნოებში მკორეწლოვან მოსამსახურეთათვის სასწავლებლების მოწყობის შესახებ.

არც ერთ კითხვაზე დღემდე არაფერია გაკეთებული, თუცა უკვე მესამე წელში გადავდექით მას შესდევ.

პირველ დადგენილების შესახებ უკვე გვქონდა მსჯელობა და ვიცით, რომ უამისობას შეუძლია სრულიად გააუქმოს სავალდებულო დადგენილებანი. მეორეც არა ნაკლებ მნიშვნელოვანია. ახალი წესებით მკორეწლოვანთათვის ექვსი საათის სამუშაო დღეა დაწესებული და თან ეს დღე ისე უნდა იყოს განაწილებული, რომ ბავშვებს შეეძლოთ შკოლაში სიარული. დადგენილება მეტათ საყურადღებო და სასარგებლოა, მაგრამ რა გამოვა ამ დადგენილებისაგან, თუ ხელმისაწვდომი შკოლები არ იქნება, თუ ნორჩ მშრომელთ საშვალება არ ექნებათ, სწავლის წყურვილი დაიკმაყოფილონ? ამიტომ, აუცილებლათ საქირო იყო წესების ძალაში შესვლისათანავე ასეთი შკოლებიც მოეწყობათ.

რომ სი მივიწყება დიდ დანაშაულათ უნდა ჩაეთვალოს ქალაქის თვითმართველობას, და თუ ამ მცირეწლოვნებმა თავისუფალი დრო ცუდათ მოიხმარეს, თუ იგი მარტო ცუდაობაში გაატარეს, მათ წინაშე ზნეობრივი პასუხისგება ქალაქის თვითმართველობას და პირველყოვლისა გამგეობას დაედება.

საქმის მოწყობა კი არც ისე საძნელოა, რადგან ქალაქს აქვს თავისი შკოლები, რომელთა სადგომების გამოყენება შესაძლებელია ამ საქმისათვის. საჭიროა მხოლოდ პედაგოგიურ პერსონალზე საჭირო ხარჯის გაღება, რასაც ჩვენ, სრული დარწმუნებული ვართ, გაუძლებს ქალაქის კასსა, რომელიც უფრო მეტს, უფრო ნაკლებ საჭირო ხარჯებსაც უძლებს. საჭიროა მხოლოდ დადგენილების განხორციელების სურვილი, და თუ გული გულობს, ქადა ორივე ხელით იქმება...

ნართ

ნორმალური დასვენება და კოოპერატიული სასადილოები.

მას შემდეგ, რაც სახელმწიფო დუმაჲ მსჯელობა დაიწყო ნოქრების ნორმალურ დასვენებაზე, ყველასათვის ცხადი შეიქნა, რომ ნოქართა მძიმე და აუწერელი მდგომარეობა არც მითია და არც ბოროტ აგიტატორების გამოგონება, არამედ მეტათ აშკარა სიმართლე. დაწვრილებით ამ დარგის მშრომელთა მდგომარეობაზე ჩვენ მოვილაპარაკებთ, როცა გამოქვეყნდება დუმის იმ სხდომების სტენოგრაფიული ანგარიშები, საცა განხილული იყო კანონ-პროექტი სავაჭრო-სამრეწველო დაწესებულებებში მოსამსახურეთათვის ნორმალური დასვენების შესახებ. ამ უამათ ჩვენ გვინდა მკითხველის ყურადღება მივაქციოთ ერთ, შეიძლება ბევრმა თქვას, წვრილმანს, მაგრამ ფრიად საგულისხმო წვრილმანს. ჩვენ ვიცით რომ როგორც კანონ-პროექტში, ისე სავალდებულო დადგენილებებში, რომელიც თფილისის ქალაქის საბჭომ უნდა გამოცეს, არის ერთი მუხლი, რომლის ძალით ნოქრებს ეძლევათ განსაზღვრული დრო სადილისათვის. იმათთვის, ვისაც სურს ეს დრო თავის ოჯახს ან კიდევ სხვა გვარ დასვენებას მოახმაროს, იგი მეტათ მკირვა. ამიტომაც ნოქრებს, რომლებსაც არ სურს დარჩეს ქარვასლის სულის შემზუთავ ატმოსფერაში, ან მაღაზიაში დარჩენით. არარათ აქციოს თვისი უფლება, მოუხდებათ სადილის საქმელათ საექვო სამიკიტნოებში და სარდაფებში სიარული. რასაკვირველია, ასეთ დაწესებულებებში სანოვავეც საექვო თვისების იქნება და ატმოსფერაც მოსვენების მოსურნე ადამიანისათვის ხელის შემშლელი. მეტათ ფიქრი აქ დროის გონიერ გამოყენებაზე. აქ მხოლოდ ღვინის სმა და ლოთობა შეიძლება. ეს გარემოება არ უნდა დაივიწყონ იმათ, ვისაც სურს დასვენება.

მ ც ი რ ე შ ე ნ ი შ ე ნ ა.

ეს გარემოება არც იმათ უნდა დაივიწყონ, ვისაც სწამს, რომ კანონმდებლობით შრომის დაცვას მხოლოდ მაშინ მოაქვს სარგებლობა, როცა ოპოზიციულ კანონმდებლობასთან ერთად მასის თვითშეფასებაც აქვს ადგილი. ამ შემთხვევაში ვისაც სურს ისარგებლოს სავაჭრო-სამრეწველოებში მომუშავეთა „ნორმალური დასვენებით“, უნდა იზრუნოს კოოპერატიული სასაღილოს დაარსებაზე. ასეთ სასაღილოებებში მშრომელთ უნდა ეძლეოდეს იაფი და ნოყიერი სანოვაგე. ასეთ სასაღილოებში უნდა შექმნან ისეთი პირობები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ მართლაც და გონივრულ დასვენებას. მაგ. სასაღილოსთან უნდა მოეწყოს სამკითხველო და სხვა. ასეთმა სასაღილომ უნდა ებრძოდეს ნოქრებში გაერთილებულ ბოროტებას — ლოთობას. იქნება ზოგიერთი ასეთი სასაღილოს გახსნისათვის საჭირო ნებართვის შოვნის სიძნელემ შეაშინოს და მასზე უარი ათქმევოს? ასეთი საბუთი სრულიად უადგილოა. ჩვენ ხელთა გვაქვს ორი წლის განმავლობაში სხვა და სხვა კანცელარიაებში ნაორევი და ბოლოს ადმინისტრაციის მიერ დამტკიცებული წესდება კოოპერატიული სასაღილოსი. უნდა ვისარგებლოთ ამ ნებართვით და საჭირო ზომებიც მივიღოთ. აქვე შეტი არ იქნება გვაცნოთ მკითხველს ის ძირითადი საფუძვლები, რომლებზედაც აშენებულია ეს წესდება „ქ. თფილისის ნოქრების კოოპერატიულ სასაღილოს საზოგადოებისა“. პირველ ყოვლისა ეს არ არის სააქციონერო დაწესებულება. პაების რიცხვი განუსაზღვრელია და პაის შექმნით შეუძლია იყოს ყოველი მსურველი ნოქარი. პაი ღირს სულ 5 მანეთი, რომლის შეტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილათ, ერთი თვის განმავლობაში — ასეთი პირობები ხელს უწყობს, კოოპერატივი ყველასათვის ხელმისაწვდომი გახდეს. ამ დემოკრატიულ ნიადაგზე აშენებულ კოოპერატივში პაის პატრონთ ხმა ეძლევა არა ნაყიდ პაების რიცხვის მიხედვით, არამედ ყველას თანასწორათ თათო ხმა.

ამ რიგათ, საზოგადოება, რომელსაც მიზნათ არ აქვს სხვის ხარჯზე გამდიდრება, არ გაყიდის სამჯერ უფრო ძვირათ სანოვაგეს, როგორც ამას კერძო პირები შერბობიან. თანახმათ წესდების მე-42 მუხლისა, სანოვაგე გაიყიდება პირვანდელ ფასზე 10% დამატებით და მთელი წმინდა შემოსავალი განაწილდება შემდეგ ნაირათ: 40% წარმოების გასაფართოებლათ და ვალების გასასწორებლათ გადაიდება, 40% სათადარიგო თანხაში და 20% მშრომელთა მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ. აი დამახასიათებელი თვისებები „ქ. თფილისის ნოქრების კოოპერატიული სასაღილოს საზოგადოებისა!“ რა თქმა უნდა კოოპერატიული საზოგადოება, რომელიც მიზნათ ისახავს ნოქრებს მიაწოდოს იაფ ფასიანი და კეთილ-ხარისხოვანი სანოვაგე, ვერ გადაჭრის სოციალურ კითხვებს ეს მართალია, მაგრამ ამავე დროს ცხადია ისიც, რომ კოოპერატივი ადვილათ კურნავს კაპიტალისტურ კოლოთა ნაკბენს, რომელიც ძირს უთხრის პროლეტარისას ისედაც ხან-მოკლე სიცოცხლეს.

Викторъ

მკითხველს ცხომება ბ.ნ. გ. გომართელის უკანასკნელ ლექციის გამო „ჩვენ გახეთ“-სა და „მოგზაურში“ დაბეჭდილი შენიშვნები.

იმედი გვაქვს, ისიც ეხსომება, რომ ბ. გომართელი ჩვეულებრივათ ასეთ შენიშვნებზე სიჩუმით უპასუხებდა ხოლმე.

მაგრამ ახლა ამ ჩვეულებას როგორღაც უღალატა და... „თეატრი და ცხოვრება“-ს უკანასკნელ №-ში... ოხუნჯობა დაიწყო.

ღიახ, ოხუნჯობს ბ. გომართელი, მაგრამ „შუბი ხალთაში მაინც არ იმალება“ და მისი „ფიზიონომია“ ამის შემდეგ მართლაც რომ სავსებით გამორკვეულია.

„მოგზაურში“ ბ. გომართელის წინააღმდეგ გარკვევით იყო წამოყენებული შემდეგი დებულებები: 1) ვ. ორბელიანი დემოკრატიათ გამოიყვანა, 2) ყალბათ შეაღარა იგი მარქს-ენგელსსა და სხვებს, 3) აღიარა, ყველა ბიუროკრატს რომ ვ. ორბელიანივით ყვარებოდა სამშობლო, საქართველო გაედნიერდებოდა, 4) არ აღნიშნა, რომ სხვა და სხვა კლასს და წოდებას სამშობლო სხვა და სხვა ნაირათ ესმის და 5) საზოგადოება მოიწოდა ისეთ სამშობლოს სიყვარულისკენ, როგორსაც ეტრფოდა ვ. ორბელიანი, ვ. ი. **თავად-აზნაურულ სამშობლოსაკენ.**

რას ამბობს ბ. გომართელი ამ დებულებათა წინააღმდეგ? იგი არც ერთს არ უარყოფს. პირიქით, ამაყობს კიდევ მითი და სამაგიეროთ აკეთებს რამდენიმე... შეტი რომ არა ვთქვათ, — არა საკადრის დასვენებს. მაგალითათ, თავის „პატარა ფელეტონში“ ვილაც არქიმანდრიტ დოსითეოსს თავად რევაზთან ასე ალაპარაკებს:

— „ახლა, რევაზ, თამამათ შევიძლია სთქვა, რომ სამშობლო ფეხებზე გკადა და თუ ვნქმ გიკვირნა, ახ.ს სეირს ანი და ახალგაზდა გაყურებიგენ!..“

ბ. გომართელმა კარგათ იცის, რომ „ანი და ახალგაზდა“ „სამშობლოს გამყიდველ“ ზუცებსა და თავადებს არ უკრავენ კვერს თავიანთ წერილებში; მან კარგათ იცის, რომ წერილების საგანი იყო მისი ლექციის მთავარი დებულებების განხილვა და მასალების გარკვევა; მან მშვენიერათ იცის, რომ არც ერთი ქვეათა მყოფელი «რევაზი» და „დოსითეოსი“ არ „გადაკოცნის“ ანსა და ახალგაზდას მათი წერილებისთვის...

ღიახ, ყოველივე ეს იცის ბ. გომართელმა და თუ მაინც განგებ ბევრ რამეს ამახინჯებს, მკითხველს უკუღმა უჩვენებს, — ამის მიზეზი კიდევ იმაში უნდა ვეძიოთ, რომ ის ცდილობს, ყოველ ნაბიჯზე ცდილობს „ქვემო-რიტ მამულიშვილობის“ დიპლომის მიღებას!..

რაც შეეხება „ქურებს“, უნდა შევნიშნოთ, რომ ეს ძველი ამბავია. როცა კი უკეთებდენ ბ. გომართელს ჩვენი მხრიდან რაიმე უკუღმართობაზე, ის სადემოგოგიოთ მსწრაფლ ასეთ ხერხს იშველიებდა ხოლმე. ასე იყო,

მაგალითათ, 1905 წელს, როცა ის „მოგზაურიდან“ „ივერიაში“ გადაბარგდა; ასეა ღღესაც, მხოლოდ მისი ლაპარაკი ღღეს უფრო გაბედულია, თუმცა სათანადო კი არა...

მაგრამ ეს არაფერია! ჩქარა მოვესწრებით ბ გომარ-თელის „გამბედაობის“ გაძლიერებასაც!

„ЧѢМЪ ДАЛЬШЕ ВЪ ЛѢСѢ, ТѢМЪ БОЛЬШЕ ДРОВЪ!“

ეს თქმულება ჯერ კიდევ 1905 წ. მოაგონა მაშინ-დელი „მოგზაური“-ს რედაქციამ ბ-ნ გომართელს... ალ-ბათ განმათავისუფლებელ მოძრაობის გავლენით, მისი „ტყეში სვლა“ მაშინ შექმნა. ღღეს კი, როგორც ვხედავთ, ა'ეთი გავლენა არ არის.

მაშ, მეტი იმედი უნდა გვქონდეს, რომ ბ-ნ გომარ-თელს ჩქარა ვინილავთ „შეშით“ უზომოთ დატვირთულს! ახალგაზდა

P. S. „დამოუკიდებელ მიზეზთა“ მიერ შექმნილი უხერ-ხულობა გვაიძულებს, რომ ამ საგანზე უფრო ვრცლათ მაშინ მოვილაპარაკოთ, როცა ხელ-ახლა მოგვიხდება შეხვედრა ბ-ნ გომართელთან.

ა—ღა

სახელმწიფო ღუგა.

როგორც მოსალოდნელი იყო, ღუმამ მიიღო საბოლოოთ ფინლიანდიის კანონპროექტი. ოპოზიციის სხდომიდან წასვლის შემდეგ კანონპროექტის განხილვა უფრო დაჩქარდა. ოქტომბრის ტიპების ნაწილმა სცადა ფინლიანდიისთვის თავი შეეკობრათ მოეჩვენებია და მეორე კითხვის დროს შეიტანა რამდენიმე შესწორება, სხვათა-შორის მითხროვა შეკლის, კრებულის და კავშირების საკითხების ფინლიანდიის სეიმის კომპეტენციაში დატოვება.

ოქტომბრის ტიპმა ლერხემ მოინდომა, სხეობრივი ბრალი ოპოზიციისთვის მოეხვია თავზე. ოპოზიციის რომ კენჭის ურასში მონაწილეობას იღებდეს, ეს შესწორებები გავიდოდნენ, განაცხადა ლერხემ. დეე იცოდნენ ფინლიანდიელებმა, რომ თუ კანონპროექტში მათი საზარადო მუხლებია, ამაში ოპოზიციას დამნაშავეა.

შემარჯვენე ზამისლოვსკიმ რიდე ახადა მის ზიანმთხეობას. ახლა ცენტრი იმიტომ აძლევენ ხმას ჩვენს წინააღმდეგ, რომ იცის მათს ხმას გადაწყვეტი მნიშვნელობა არ ექნება, რომ ოპოზიციის მონაწილეობას იღებდეს და ცენტრის ხმას გადაწყვეტი მნიშვნელობა ქონდეს, ცენტრს ფიქრადაც არ მოუვიდოდა შესწორების მიმხრობა.

უმრავლესობას არ მოსწონს ამნიერი კამათი და თხოულობს კამათის შეწყვეტას. ჩაწერილ სამ ორატორს უმიზეზოთ ღანჯარავის ნებას არ აძლევენ. უკმაყოფილო არიან ოქტომბრის ტიპი და ნაციონალისტების ლიდერი კრუპინსკიც. უკანასკნელი სთხოვს მთავრობის წარმომადგენელს ილხარაკოს, შემარჯვენეები პროტესტს აცხადებენ მთავრობის წარმომადგენელთან

მოლხარაკების წინააღმდეგ. თავმჯდომარე ვოლკონსკიც სიტუაციას არ აძლევენ მთავრობის წარმომადგენელს. ერთი სიტუაციით, აირია მონასტერი! შეუდგენ კენჭის ურას. ოქტომბრის ტიპების ფრანკია აირია, КТО ВЪ ЛѢСѢ, КТО ПО ДРОВА. ერთმა ნაწილმა ოპოზიციის მაგალითს მიხადა და დარბაზიდან გარეთ გავიდა, მეორე ნაწილი დარბაზში დარჩა და კენჭის ურასში მონაწილეობა არ მიუღია. შესამე ნაწილმა წინააღმდეგ მისცა ხმა, უმრავლესობამ კი გუბერავის შეთაერთობით აღსრულა თავისი მბრძანებულის სურვილი და ნაციონალისტებთან და შემარჯვენეებთან ერთათ კანონპროექტს მისცა ხმა. თითქმის ყველა შესწორებები უარყოფილ იქნა.

კანონპროექტის მიღება მოულოდნელს არაფერს წარმოადგენდა და ამიტომ აღფრთოვანებაც არა გამოუწვევია. მხოლოდ შურიშეკვირება წამოიძახა გუგა-ახდილათ: აღსრულდა ფინლიანდიის.

საბოლოოთვე მიიღო ღუმამ დასავლეთ გუბერნიებში ერთბის კანონპროექტი. დიდი არეუ-ღარევა გამოიწვია უვარავის შესწორებაში, რომლის ძალით საგუბერნიო და სამაზრო ხმონების ნახევარს უნდა შეადგენდნენ გლეხები. შურიშეკვირება უტიფრათ ურჩია გლეხებს, თავის საკეთილდღეო შესწორების წინააღმდეგ მიეცათ ხმა, რადგან თუ ერთბაში რუსი გლეხები უმრავლესობაში იქნენ, ერთბა ზოლოდნებს ჩაუვარდებოთ ხელშია. შესწორების წინააღმდეგია 147, მომხრე 146. ოქტომბრის ტიპი შეშინდნენ, დაუწყეს მუდარა თავის ამხანაგებს, არ ელადატათ პარტიული დისციპლინისთვის. ხმების სწორეთ დასათვლელათ შესწორების მომხრეები გავიდნენ მარცხენა კართ, წინააღმდეგნი მარჯვენა კართ. შემარცხენე გლეხი ლუკინი დაღა მარჯვენა კარის ახლო და დაიწყო იმ გლეხების ჩაწერა, ვინც გლეხების უფლებების გაფართოების წინააღმდეგ აძლევენ ხმას. ლუკინს შემოეხვიენ შემარჯვენეები და ოქტომბრის ტიპი, მასვე მიუშველენ კადეტები. უკან რიგებში სასაცილო სცენები დატრიალდა, შემარჯვენე გლეხები შედგენ და აღარ იცოდნენ საით წასულიყვნენ. მარცხენა კარისკენ წასვლას თავისიანების ხათრით თუ შიშით ვერ ბედავდნენ, მარჯვნივ კიდევ ლუკინს ერთბეოდნენ. შემარჯვენეები ცდილობენ მათ დამშვიდებას, და როცა სიტუაციით ვერას გახდნენ, ხელით გაიფანეს მარჯვენა კარში. შესწორება უარევენ 153 ხმით 142 წინააღმდეგ. უმრავლესობაში მისცა ხმა 14 გლეხმა. უარევენ აგრეთვე სხვა შესწორებებიც და უცვლელათ დასტოვეს ზირველ და მეორე კითხვის დროს მიღებული მუხლი, რომლის ძალით ებრაელებს არ ეძლევათ არჩევნებში ხმის უფლება. ამ მუხლის გარეკვის დროს კადეტებმა ხან ღანძლეს ცენტრი და შემარჯვენეები, ხან მათ სინდისს მიმართეს, მაგრამ მათ თავის თავს არ უღალატეს. ებრაელების წინააღმდეგ მუხლი მიღებულ იქნა 171 ხმით 101 ხმას წინააღმდეგ.

კანონპროექტი საგრადიციო კომისიას გადაეცა, რომელმაც უკვე დაუბრუნა ღუმას და ღუმამაც მოაწონა.

მათ გარდა ღუმამ მიიღო ურიცხვი წერილმანი კანონპროექტები, უმეტეს შემთხვევაში უკამათოთ. შეიტანა რამდენიმე შესწორება 9 ნოემბრის კანონში, რომელიც სახელმწიფო სტრუქტურაში არ მიიღო ღუმის რედაქციით და შემთხვევებელ კომისიას გადაეცა. მიიღო კანონპროექტი ფინლიანდიაში კანონების გომრავლების შესახებ, გაფართოვა ზრიაშურის გენერალ-გუბერნატორის უფლებები და სხვა ამისთანები.

მადიარები -- 48%, გერმანელები შეადგენენ 10%, სლავიანები 27%, რუმინელები -- 15%. ამნაირათ, მადიარები შეადგენენ მცხოვრებთა ნახევარზე ნაკლებს, მაგრამ სამაგიეროთ მათ ხელშია ვაჭრობა-მრეწველობაც და მიწათ-მფლობელობაც. არჩევნები დღეს ვენგრიაში არის პარდაპირი და ღა. ამის გამო ქონებრივით გაბატონებული მადიარები ადვილათ იმარჯვებენ და დიდ უპირატესობას პარლამენტში მადიარები წარმოადგენენ. საყოველთაო საარჩევნო წესი კი მათ ბატონობას მალე მოუღებს ბოლოს, მით უმეტეს, რომ მადიარები მთელს ვენგრიაში არიან გაჟანტული, და, ბევრ ადგილას, თუმცა მცხოვრებთა დიდ ნაწილს შეადგენენ, მაინც მათი ხმები არჩევნების დროს უმნიშვნელოთ დაიკარგება, თუ საკუთარა კანდიდატი იყოლიეს. ამიტომ მადიარები არ არიან საყოველთაო არჩევნების მომხრე და დღეს გაბატონებული მაგნატები ხომ თავის კლასობრივი ინტერესების წინააღმდეგ წავიდოდნენ, რომ საყოველთაო არჩევნებისათვის მხარი დაეჭირათ!

იმპერატორის მთავრობა, თუკი ადვილათ გასაგები მიზეზების გამო პრინციპიალური წინააღმდეგია საყოველთაო არჩევნებისა, მაინც მოცბლაუტება მას, როცა დამოუკიდებლობის პარტია მოჩირვებიდან გამოდის.

რა აქვთ სადავო ერთმანეთთან იმპერატორის მთავრობას და მადიარების დამოუკიდებლობის პარტიას? ვენგრია და ავსტრია შეადგენენ ერთ სახელმწიფოს. თვითეულ მათგანს აქვს თავისი პარლამენტი. სახელმწიფო ბანკი კი არის მხოლოდ ავსტრიის დედა ქალაქ ვენაში. არმიაც ერთია და არმიის კითხვების გადაწყვეტა იმპერატორს თავის უფლებათ მიაჩნია, ვითომ და იმ მოსახრებლით, რომ არმია ერთია, პარლამენტი კი ორიო.

დამოუკიდებლობის პარტია თხოულობს, რომ უნგრეთი სრულიად დამოუკიდებელი იყოს ავსტრიისაგან, უნგრეთს ქონდეს საკუთარი სახელმწიფო ბანკი, საკუთარი ტამოჟნა, იყოს ტამოჟნა ავსტრიისა და უნგრეთს შუაც. არმიის კითხვაც პარლამენტის კომპეტენციაში შედიოდეს. ამას არ ეთანხმება იმპერატორის მთავრობა და ამის გარშემო ტრიალებს მათ შორის ომი.

უკანასკნელ არჩევნებზე გაიმარჯვა მთავრობამ. ეს ერთი მხრით აიხსნება იმ გარემოებით, რომ კუენ-ჰედერვარიმ არაფერი არ დაზოგა, რომ გამარჯვება დარჩენოდა. მის განკარგულებაში იყო ასი ათასიანი არმია და ბლომათ ფულები. კუენ-ჰედერვარი არ მოერიდა არც მოსყიდვას და არც ძალდატანებას, რამაც შესაფერი ნაყოფი გამოიღო, რადგან არჩევნები ფარული არ არის.

მთავრობის გამარჯვებას იმანაც შეუწყო ხელი, რომ მადიარი მიწათ-მფლობელები არ თანაუგრძობდნენ ავსტრიისა და ვენგრიას შორის ტამოჟნის დაარსებას, რადგან პური დღეს-დღეობით უმთავრესათ გააქვთ ავსტრიაში, ტამოჟნის დაარსებას კი შეუძლია ცუდათ იმოქმედოს და შეამციროს პურის გაზიდვა.

რუსეთის ცხოვრება.

ებრაელებზე „ნადირობა.“ ამ რამდენიმე ხნის წინათ სმალენსკის გუბერნატორის განკარგულებით მსქებარ ზოლიციის განყოფილების უფროსმა გაგზავნა მსქებარი ზოლიციის აგენტები სმალენსკის მხრასში იმის გასაკებათ, ცხოვრობენ თუ არა სოფლებში ისეთი ებრაელები, რომელთაც ცხოვრების ნება არა აქვთ?

სხვათა შორის უნდა ითქვას, რომ აგენტები ასეთი მსქებრების დროს ბევრ ბოროტ-მოქმედებასაც ჩადიდენ. მაგალითათ, სტუეებდენ მცხოვრებთ ფულებს და სს.

ზოლიციელებმა მართლაც აღმოაჩინეს ბევრი ისეთი, რომელთაც ცხოვრების ნება არ ქნიათ და ისინი ჩქარა უკვე „ჯანდაბას“ გაგზავნეს.

15 მაისს კიდევ გაიგზავნა მსქებარ ზოლიციელთა რაზმი ელნისის მხრასში, ხოლო 17 მაისს მთელი 200 მცხოვრებით დასახლებული კუთხე შეკრეს სტრაჟნიკებმა. დაიწყო ჩხრეკა. დატუევეკეს ათამდე ებრაელი... მაგრამ ამ დროს რაზმის მეთაურს შეატეობინეს, რომ ბევრი ებრაელი მსხლობელ ტუეში იმალება. ტუეს დაუეზნებლივ შემოატუეს ალფა. გაისმა სეეირის ხმა, ძხილი, ისროლეს რამდენჯერმე „შესისინებლათაც“. სტრაჟნიკები გაიხუნ ტუეში და სდამოს უფროსს წარუდგინეს 60 დატუევეკებული ებრაელი, უმეტესობა სვასტროებში მოსამსხურე ახლგაზდობა. ამან გამოიწვია ზოგიერთ ალგას ვაჭრობის შეჩერება.

ამ სოფლიდან რაზმი მეორე სოფელში გადავიდა. აქაც იგივე განმეორდა. დატუესალეს 8 კაცი. დანარჩენებმა მიატოვეს დუთის ახაბარა სარჩოს-საბადებელი და ზირველი მატარებელით უშეეეს თავს.

მსქებარ ზოლიციელთა მთელი რაზმის აგრეთვე გაგზავნილი სმ სხვა მხრასში, სდაც, კუვი არაა, იგივე განმეორდება.

შავ-რაზმელთა ბანაკში. დიდ ანკე-დარეკას განიცდის „ქეშმარიტ-რუსთა კავშირი“. მთავარ საბჭოდან გამოვიდა ცნობილი ზოლუბაიანინოვას ქალი, რომელიც დიდძალ ფულებს სწირავდა კავშირს. მას გაეგა მამხინი. მარკოვს შეჭმის უზირებენ რაღაც „ხული“ ფულებისათვის. ზოლიციისაღური განყოფილებები გზავნიან ფულებს მთავარ საბჭოში სხვა-და-სხვა „ზაკა-ზუბისთვის“; ფულიც იკარგება და არც ვინმე რამის უგზავნით. ერთი სიტუეით, „აირა მოხასტერი“, რომ იტუეიან, ისეა მათი საქმე.

ალ. ნულუპიის ხსოვნას.

„იღვია გაიმარჯვებს!“
ა. წ.

სად ოქრო ზომავს ნამუსს, უფლებას და ანგარება სინდისსა ფიცავს; ბორკილი ჰკოცნის თავისუფლებას, და ბრალდებული სიმართლეს იცავს.

სად ცოდვა მეფობს, ცოდვა განაგებს, —
 ეშაფოტია გონიერება;
 ხალხი შექმნილა მის ჰუნე-რახტი,
 ბრმა, უწყინარი ზომიერება...

იქ სდგას სამსხვერპლო, მწველი კოცონი,
 „თავხენდა“, მხოლოდ თქვენ იცნობთ იმას;
 ვერ დაუდნია გმირის ძვალეგი
 ვერც სისხლის ცრემლებს, ვერც ცეცხლის წვამას.

და ვით გამოკრთის ცეცხლი ღველფზედა,
 ათბობს ფარულათ გაყინულ ძარღვებს,
 ეგრე რჩეულთა ხსოვნა ნათელი
 სევდასა სთრგუნავს იმედის წარმღებს.

...ის არ მოკვდება, ვინც იშვა მისთვის
 და ხალხთა შორის დაიდგა ბინა;
 მარადის სცოცხლობს და ვით სიმბოლო
 ტანჯულთა რაზმებს მიუძღვის წინა.

დღეს თუმც უგბილი ხელი მსახვრალი
 სცარავს უკულმა ბედის ბაწარსა,
 ირგვლივ მოისმის მწარე სულის თქმა,
 არე მოუცავს კენესას საზარსა, —

მაგრამ დრო მოდის განჩინებისა
 და თავდება გმირის საფლავი,
 რომ აღმოპრწყინდეს მაშვრალთა ცაზე
 შრომის უფლების თანა-ვარსკვლავი.

ვ. ცუქისიშვილი.

ჩ ე მ ი დ დ ი უ რ ი.

(იხ. „სხივი“ № 13).

— გრანდ-ოტელი?.. მანდ ხომ არ არის ჩამომხტარი
 უფალი სოკოლოვი? სოკოლოვი, დიას! პეტრე ივანეს-
 ძე... მანდ არის? (აკი ვიფიქრე!) გმადლობთ, გმადლობთ,
 ამ წუთში ეტლით წამოვალ..

ილიკო გათბა და თან კი სოკოლოვაც აღმოაჩინა,
 ის ჩამომხტარა „გრანდ-ოტელში“. მართალია, ამ ერთი
 წუთის წინათ სოკოლოვის არსებობა ილიკომ არ იცოდა,
 მაგრამ ახლა იცის. დიდი მადლობა დიასახლისს; რომ
 იმას კარში არ გამოეგდო ილიკო, ხომ ვერ გაიგებდა,
 რომ პეტრე ივანეს-ძე სოკოლოვი არსებობს ქვეყანაზე
 და ამედამ „გრანდ-ოტელში“ ღაჰეს ათეკს. დიდი მად-
 ლობა დიასახლისს. როცა ჩემი ნივთების გამოსასყიდათ
 მივალ, თუ დაჰანება შიგ ტუჩებში ვაკოცებ მას, ნიშნათ
 დიდი მადლობისა. აჰ, რას ჩაიდენს ილიკო, როცა თავის
 ნივთების გამოსასყიდათ მივა. ის, დიასახლისი, მხდალი
 ქალია; მას ორი მღვმური, ნოქარი ყავს და ხან ერთის
 ოთახში ათევს ღამეს და ხან მეორის — სცივა მას, მარტო
 წოლა არ შეუძლია, ეშინია. ქმარი თუ არის შინ, მა-
 შინ ქმართან სძინავს — ასეთი ქალია ის, მაგრამ ილიკო
 მაინც გადაუხთის მას მადლობას... და მხიარული, შემ-

თბარი ილიკო მიაბიჯებს ქუჩაში. კიდევ შედის რომელი-
 ლაც სასტუმროში და ახლა პეტროვს დაეძებს, შემდეგში
 ივანოვს და ასე ერთხანს, მაგრამ სოკოლოვის მეტი ვერა-
 ვინ აღმოაჩინა აშელამ სასტუმროებში. უკვე პირველი
 საათი იწყება და დიდი ქალაქის ქუჩაზე ხალხი თხელდ-
 ბა. მხოლოდ პროსტიტუტკები რჩებიან ქუჩებზე, პროს-
 ტიტუტკები და ილიკო. და უნდა ილიკოს მივიდეს აი, იმ
 ფანრის ძირში, აყუდლოს იქ და გრძნობიერათ, ხმა მალ-
 ლა იმღეროს, იტიროს:

Бду ли ночью по улицѣ темной,
 Бури-ль заслушаюсь въ пасмурный день,
 Другъ беззащитный

ეჰ, არ იცის ილიკომ სიმღერა, ამაშია მისი უბედუ-
 რება... მაგრამ ზღაპრები იცის ილიკომ, ისეთი ზღაპრ-
 ზი, რომლებიც მართლა მოხდა. იყო და არა იყო რა,
 იყო ერთი დიდებული მეცნიერი. და ამ მეცნიერს ერთ-
 ხელ მოუყვდა პაწია ბავშვი, რომელიც მას ძლიერ უყვარ-
 და. მოუყვდა ის, მაგრამ კუბოს საყიდელი ფული როდი
 ქონდა ამ დიდებულ მეცნიერს და კინალამ გაეხრწნა
 ოთახში მისი საბრალე ბავშვი, რომელიც, როცა ცოც-
 ხალი იყო, ეკიდებოდა ხოლმე თავის პაწია ხელებით
 მამას-მეცნიერს თავის სქელსა და დიდ წვეგრში, უფათუ-
 რებდა ხელებს ფართე, კეთილშობილ შუბლზე. მოკვდა
 ეს და დამარხვაც კი ვერ შეიძლო, კინალამ ოთახში გა-
 ეხრწნა ის. და ეს მეცნიერი იყო მარქსი. მტერი იყო ის
 დღევანდელი წესწყობილებისა, ის უთხრიდა მას საფლავს
 და აი, ასეთი შური იძია წესწყობილებამ ამ მისი უძლე-
 ვი მტერის წინააღმდეგ. შურის ძიებით იცნობება შურის
 მაძიებელი... ჰო და ილიკოს კარგი კამპანია ყოლია,
 რა უჭირს ილიკოს? ილიკოს გულიდან სევდა ეყრება —
 დიდი კაცის გასაჭირის ისტორიაც გამაძლიერებელია. და
 ეცინება, ეცინება გულში ილიკოს, აღარ უნდა მას იტი-
 როს ახლა. რა უჭირს მას — საწოლი არა აქვს ამ დიდ-
 ქალაქში, თორემ სხვა ყველაფერი სხვისია აი, რა მდი-
 დარია ის!.. და იცინის, იცინის ის გულში...

ყველაფერი უამბო ილიკომ ამ ღამეს ერთ პროსტი-
 ტუტკას, რომელმაც მას მკლავში ხელი გამოსდვა. სიცი-
 ლით მოკვდა ქუჩის დედაკაცი, ერთი უწმაწურათ შეა-
 გინა ვილაცას და ილიკო წაიყვანა თავის ბინაზე, სადაც
 იმან ისე დაიძინა, როგორც ბავშვმა დედის კალთაში.
 დილას კი, პირველათ და უკანასკნელათ აკოცა ამ მის
 დას, პროსტიტუტკას და სამუდამოთ გამოეშვიდობა...

აი, რა ბიჭია ის, ილიკო იაშვილი და ახლა კარცე-
 რით უნდათ შეაშინონ იგი... თქვენმა მშემ!

— გაუმარჯოს კარცერს! ვაშა! ვაშა! დაჰკარით ტა-
 ში, ამხანაგებო, დაჰკარით ტაში!

და მე, ილიკო იაშვილა, ვცემ კარცერის კარებს
 ზედი-ზედ წიხლებს — ბუხ! ბუხ! ბუხ! ბუხ! ბუხ!

— Не стучь, ты, сукинъ сынъ, а то стноешь тамъ, не
 выпущу! მესმის ზედამხედველის ხმა. მე კი ისევ ავიღე
 წიხლი და მიკარტყი ზედი-ზედ კარებს — ბუხ! ბუხ!

...მე ვიხმარე ხრიკი, გამოვტყუე ფერშალს სპირტი,
 შევაზავე ის წყლით და გადავკარი არაყი. მერე კარცერ-

ში დამაინებს, ახლა კი ვზივარ კარცერში და... და იცი რა?

მე ვუყვარვარ მას. მე კი არ ვიცი, ვინ არის ის. ამაში მე ღრმად ვარ დარწმუნებული—მე იმას ვუყვარვარ, ის მე მელოდებდა, უთვალავ ნაცნობებში, ქუჩებში შეძებს ის მე, მე კი აქ ვარ სატუსალოში და ახლა კარცერში ვზივარ. რომ გარეთ ვიყოთ, ახლა ის მიპოვის მე და მერმე აღარ მომშორდება. ის სატუსალოს კარებთანაც მოდის, ინსტიქტით მოდის აქ, მაგრამ არ იცის მისი სახელი, ვინც მას უყვარს, ვისაც ის დაეძებს და ამიტომ არ უშვებენ მას ტუსადებთან, რომ ამოარჩიოს, ის, ვინც იმას ყველას ურჩევნია. მე ვუყვარვარ მას, მე ვუყვარვარ მას, ჩემ ძვირფასს და მისი სახელია კესანე. ხომ კარგი სახელია, მოგწონს?

კესანე ყვავილის სახელია. ერთხელ ერთი ყვავილი ვნახე მე ტყის განაპირას ფერდოზე და ძალიან მომეწონა ის. არ ვიცი რა მისი სახელი, მაგრამ ააშენა ღმერთმა, გლახა მასწავლა.

— კესანე ქვია ამასო, — მითხრა მან.

ამას გარდა მე ვიცი, კიდევ ერთი ლექსი, მგონი ბაჩანას გამოთქმულია ის. ის იწყება ასე:

„მითხარ კესანე,
შენი კენესა მე“...

მშვენიერი ყვავილია კესანე და მშვენიერია ეს ლექსიც, მაგრამ ჩემი კესანე, რომელსაც მე ვუყვარვარ, ის ყველაზე უკეთესია. ის მუდამ ჩემზე ფიქრობს, მე მელოდება... აი, ახლაც ის ბუნდოვანაა გრძნობს, რომ ვიღაცას, რომელიც მას უყვარს, უჭირს რაღაცა და მას სევდა ეპარება გულში, ის სწუხს, სახეზე ეტყობა, რომ სწუხს და ეკითხება მას ვინმე, რომელსაც სურს წამართვას მე ჩემი კესანე:

— რათ მოგიწყენიათ?

ის უარს ამბობს. სრულიადაც მოწყენილი არ არის ის, ვინ სთქვა?.. ნუ, ნუ უარობ კესანე, სთქვი, რომ მოწყენილი ხარ. სთქვი, თორემ მე ვიტყვი! შენ მოწყენილი ხარ, შენ სევდიანი ხარ და ეს მე, მე ვარ შენი სევდის მიზეზი, ქალიშვილო, მე ვარ მე, მე!.. მე, ტუსადი ილიკო იაშვილი, რომელიც ახლა კარცერში ზის. როცა შენ მოგელანდება ვაჟაკი, რომელიც შენ დაგეძებს, რომელიც შენთვის არაფერს არ დაზოგავს, რომელიც შენზე ფიქრობს და რომელსაც შენ უყვარხარ, როცა შენ მოგელანდოს ასეთი ვაჟაკი, იცოდე, ქალიშვილო, რომ ეს მე ვარ, ტუსადი ილიკო იაშვილი. და შენ მოლა ჩემთან, მოდი სატუსალოს კარებთან და იკითხე:

— სად არის ის, ვისაც მე ყველაფერს ურჩევნივარ?

მანახეთ ის, ვინც ყველას მირჩევნია! და თუ უარი გითხრან, ნუ მოშორდები კარებს, იცადე... გავიგებ მე და მოვანერხებ განახო — დამინახავ მე, შენს მოყვარულს, შენს მოტრფიალს... შენ ჩემი და ხარ, ჩემი მკვიდრი და ხარ, ჩემო კესანე!

მე არ ვიცი სიმღერა, თორემ ვიმღერებ ახლა, ვიმღერებ იმის შესახებ, თუ როგორ მიყვარხარ შენ, თუ

როგორ მენატრები. მე არ ვიცი ლექსების წერა, თორემ... მაგრამ მოლა ვცდი, იქნებ გამოვთქვა. და ვფიქრდი.

კოკობი ვარდი, ფერ მიხდილი, ნახი შრომანი, ფართე მინდორზე ამოჭრილი, ბალახი მწვანე, ერთათ შევეკონე თაიგულათ და მოგიტანე,
ჩემო კესანე!

არა, მე ვერ ვარ პოეტი. თორემ მე ვიცი რას გეტყვოდი შენ...

— გაუმარჯოს სიყვარულს!

მე მიხარია და ამ სიხარულის ნიშნათ წიხლს ვცემ კარცერის კარებს—ბუხ! ბუხ! დღეს ჩემი სიყვარულის დაბადების დღეა და რადგანაც მეფეა ჩემი სიყვარული, ამიტომ ას ერთჯერ უნდა მივართყა წიხლი კარებს, სალიუტი უნდა ვუძღვნა მას.

— ბუხ! ბუხ! ბუხ! ბუხ! ვითვლი მე, თან კი ვცემ წიხლს.

— გაუმარჯოს სიყვარულს! ბუხ! ბუხ!

გაუმარჯოს სიყვარულს! ბუხ! ბუხ! ბუხ! ბუხ!

... აქვს ჰენეს ერთი შესანიშნავი „ლექსი პროზათ“. დავბუჭე თვალები და წარმოვიდგინე, თითქო ის ლექსი მედვას წინ—ვკითხულობ მას და ვთარგმნი. ვთარგმნი, ვიზვირებ და მერმე ვიმეორებ იმას ზეპირათ—ჯერ კიდევ ვერ გამომიღოყა ტვინი და მეხსიერება სატუსალოში. ვიმეორებ იმას ზეპირათ და შენ გიძღვნი მას, ჩემო კესანე!

ღრმად წარბ მოხრილი, დედამიწას ეწვია მწუხრი. ველურათ რბოდენ მრისხანე ზღვის შმაგი ტალღები. მე კი ვიჯექი ზღვის ნაპირას და დავცქეროდი ტალღათა ბრძოლას, იმათ თამაშს შეუღარებელს... ვით ზვირთნი ზღვისა, ათამაშდა გულიც ჩემ მკერდში, სევდამ ძლიერმა შემბოჭა, შეიპყრო სული... შენი ბრალია, მშვენიერო, შენი, რომელიც თვალწინ მიდგინარ მაწამებლათ და სატანჯველათ. თვალწინ მიდგინარ, ვერ გიშორებ მე ვერასოდეს. შენი ხმა მესმის, ზღვა ღელავს, თუ ქარი ღრიალებს, შენი ხმა მესმის, როცა კენესის ეს ჩემი გული.

ჯოხით დავწერე ზღვის ნაპირას, სპეტაკ სილაზე:

„ჩემო კესანე, მე მიყვარხარ შენ!“

მაგრამ მოწვდა მას ზღვის ნასროლი ტალღა ბორბოტი, მსწრაფლათ წაშალა ის, რაც გულში ვერ წამიშლია. სუსტია ჯოხი; სილაც ჩქარა იშლებ-იფშვნება, უნდო არიან ზღვის ტალღებიც, ვერ ვენდობი მათ!.. უფრო ბნელდება და ჩემ გულშიც სევდა მატულობს...

ხელით ძლიერით, უღრან ტყეში ნორვეგიისა, მე ამოვგლიჯე აპოკანი, ტანადი ნაძვი და შთავაწე ის ცეცხლ-მოღებულ ეტნის გულ-მკერდში. და იმ კალამით ანთებულთ, უზარმაზარით, მე დავაწერე შავი ზეცის შავ კამარაზე:

„ჩემო კესანე, მე მიყვარხარ შენ!“

მას შემდეგ არის, დაღამდება თუ არა, ცაში ნაზ ვარსკვლავებთან ციმციმებენ ცეცხლის სიტყვები. და კითხულობს მას, ჩემს დანაწერს, კაცობრიობა:

„ჩემო კესანე, მე მიყვარხარ შენ!“

— გაუმარჯოს სიყვარულს — ბუხ! ბუხ!

აი, აგრე უნდა. და კიდევ მივარტყი კარებს წიხლი... ჰეინემ ეს ლექსი უძღვნა აგნესას.

— Agnes, ich liebe dich! სწერს იგი.

მე კი შენ გიძღვენი — ჩემო კესანე, მე მიყვარხარ შენ!

— გაუმარჯოს სიყვარულს! ბუხ! ბუხ!

შემდეგ იმ დასკვნამდე მივდი, რომ ეს ლექსი იმ-ღერება და იმღერება მხოლოდ „ВНІЗЬ ПО МАТУШКѢ, ПО ВОЛ-ТѢ“-ს ხმაზე. ჩემი მშვენიერი ხმით ვიმღერე კიდევ.

— გაუმარჯოს სიყვარულს! ბუხ! ბუხ!

დამეძინა. დამეძინა მანამ, სანამ კარები არ გამიღეს და კარში არ გამომაგდეს... თავი მტკიოვდა.

4. ეს წერილი მიერთვას ჩემს ამხანაგს საკუთარ ხელში. ... მითხარი, იმიტომ ხომ არ ყარს ბალლინჯო, რომ ადამიანის სისხლით იკვებება? ალბათ იმიტომ ყარს. ყველა, ვინც კი ადამიანს სწოვს სისხლს და მით იკვებე-ბა, ყველა ყარს, ყველას უმირის სუნი უღის. იმიტომ ყარს ბალლინჯოც...

სპინდონ მცირაშვილი.

(შემდეგი იქნება)

უმუშევრობა.

V

ჩვენ წინა წერილში ვილაპარაკეთ, თუ რა გავლენა აქვს უმუშევრობაზე წარმოების ტექნიკის გაუმჯობესებას და ახალი მანქანების შემოღებას.

ასეთივე გავლენა აქვს უმუშევართა გამრავლებაზე კაპიტალის კონცენტრაციას, ესე-იგი, მისი ბევრი მწარ-მოებლის ხელიდან რამდენიმე მწარმოებლის ხელში გადა-სვლას და მოგროვებას, ან წვრილი მწარმოებლებისა, ვაჭრებისა და მრეწველების გაკოტრებას.

მანქანის შემოღება წარმოებაში აფართოებს და აღი-ღებს წარმოების სფერას. მაგრამ წარმოებაში ერთი და იგივე მანქანა დიდხანს როდი რჩება. თითქმის ყოველ წელს ახალ-ახალ საუკეთესო მანქანებს იგონებენ. ეს ახა-ლი მანქანები, რა თქმა უნდა, ძველ, უწინდელ შემო-ღებულ მანქანებს სჯობს; ის უფრო მეტს, უკეთესსა და იაფ ნაწარმოებს იძლევა. მწარმოებელს, რომელსაც ძა-ლა შესწევს, ეს ახალი და ძვირფასი მანქანები შეიძინოს, შეუძლია უფრო მეტი საქონელი გააკეთოს და უფრო იაფათაც გაყიდოს; ამ ნაირათ, ის სჯის თავის მეტოქე წვრილ მწარმოებლებს, რომელთაც არ შეუძლიათ ამ ახა-ლი ძვირფასი მანქანების შეძენა და ძველ წარმოების პი-

რობებში, უფრო ძველი და ჩამორჩენილი მანქანებით მუ-შაობენ...

ამ ნაირათ, მანქანა ხელს უწყობს მსხვილ-კაპიტალის წვრილი კაპიტალის დამარცხებაში. მისი მეოხებით წვრილი მწარმოებელი კოტრდება და იძულებული ხდება ბაზარზე ალაგი დაუთმოს თავის ბედნიერ მეტოქეს. ამას კი ყოველ-თვის შედეგათ მოსდევს უმუშევართა რიცხვის გამრავლება. მანქანა ხელს უწყობს კაპიტალის კონცენტრაციას, ის ღუპავს და აკოტრებს წვრილ მწარმოებლებს, რომელთაც შეძლება არა აქვთ ახალი მანქანების შეძენისა, და მათ მაგიერ ამდიდრებს მსხვილ მწარმოებლებს. ეს მწარმოებელთა რიცხვის შემცირებას იწვევს: იკეტება ბევრი ქარხანა-ფა-ბრიკები და მათი მუშები მწარმოებლებთან ერთათ ამრავ-ლებენ უმუშევართა ლაშქარს.

უწინდელ დროში, როცა ვაჭრობა-აღებ-მიცემობა უფრო შეზღუდული იყო, წვრილ მწარმოებელს თუ ვაჭარს, თუ კი ის ერთხელ მოიპოვებდა მყიდველის ნდობას რიგიანი საქონლის გაკეთება და გაყიდვით, იმე-დი უნდა ქონოდა, რომ მას ისე ადვილათ ვერ მოუღებ-და ბოლოს კონკურენცია, ადვილათ ვერ გაუწევდა მე-ტოქეობას მეორე მექარხნე. მაგრამ მას შემდეგ, რაც ფოს-ტა-ტელეგრაფი შემოიღეს, ყველასთვის ადვილი შეიქნა გაეცნოს სხვის, შორეული მწარმოებლის ნაწარმოებს, გაიგოს მისი ფასები, ღირსება-ნაკლულევანება და სხვა... *ათასი კომისიონერები, გაზეთების რეკლამები, რაც ასე გავრცელდა ხოლმე ჩვენს დროში, უსპობს მრეწველობასა და აღებ-მიცემობას ადგილობრივ ხასიათს. ყველა ამან მთელი ქვეყნის წარმოება თითქმის მეტოქეთა ერთ დიდ სარბიელათ გადააქცია. ამრიგათ, იმ ბედნიერ მწარმოე-ბელს, რომელსაც შეუძლია შეიძინოს რაიმე საწარმოო უპირატესობა, — სულ ერთია, ახალი მანქანა იქნება ის თუ ბაზარზე მოხერხებულათ გასაღება თავის ნაწარმოებისა, — სრული შეძლება აქვს მალე დააცლევოს თავის მეტო-ქეებს ბაზარი და მათი ალაგი თვითონ დაიჭიროს. წარ-მოების ზოგიერთ დარგში, სადაც ჯერ კიდევ არ მოუპო-ვებია ადგილი მანქანას, წვრილ წარმოებას კიდევ შეუ-ძლია იბოგინოს. მაგრამ იქ, სადაც მანქანა გაბატონებუ-ლა, სადაც წარმოებას კოსმოპოლიტური ხასიათი მიუღია, იქ წვრილი წარმოება ვერ იხიერებს და წარმოების კონ-ცენტრაციაც თვალსაჩინოთ ხდება. *)

ამრიგათ, კაპიტალის კონცენტრაცია, რომლის საფუ-ძველსაც წარმოების ტექნიკის გაუმჯობესება და წარმოე-ბაში მანქანების შემოღება შეადგენს, აკოტრებს და სპობს წვრილმან მწარმოებლებსა და ვაჭრებს; აპროლეტარებს და უმუშევართა რიგში აყენებს როგორც მათ, ისე იმ მუ-შებს, რომლებიც მათ წარმოებაში მუშაობდნენ.

3. გოლიშვილი

*) იხ. გობსონი, „Пробл. бѣдн. и безработицы“, გვ. 179.

ამ რამდენიმე ხნის წინათ პრინცი დარაბ-მირზა ერთ რეაქციონერთან ერთათ, რომელიც იმალებოდა რუსეთის მისიაში, 60 რუსი ყაზახის თანხლებით გაემართა ზანჯანში და იქ ამართა მთავრობის წინააღმდეგ აჯანყების დროშა, რომლის დროსაც მთავრობის ჯართან შეტაკება მოუხდა. რუსეთის მასსიამ ამის გამო უპასუხა სპარსეთის მთავრობას, დარაბ-მირზა იქ სანადიროთ იყოფო. დღეს პრინცი დატყვევებულია რუსების მიერ.

ყველა ეს, რასაკვირველია, ზანჯანში რუსეთის ჯარის გაგზავნის საბაბია. დარაბ-მირზა ზანჯანიდან 14 ვერსის მანძილზე დაატყვევეს, მაგრამ რუსეთის ჯარი, მიუხედავად გუბერნატორის პროტესტისა, შევიდა ქალაქში და უნდა ვიფიქროთ, რომ არც გავა იქიდან. რუსეთის ჯარი სდგას აგრეთვე ზანჯანის გზაზე გამარანში და გერუსში.

ურმიაში რუსეთის სალდათებმა და აფიკრებმა... უწყსოება მოახდინეს და თვით გუბერნატორსაც ხიშტებით დაემუქრენ, ამავე დროს კი ქვეყანას დებეშით აცნობეს, მართლ-მადიდებლები საფრთხეში არიან და არც ოსმალეთს და არც სპარსეთს ურმიაში მშვიდობიანობის აღდგენა არ შეუძლიათ და ამიტომ ინგლისისა და რუსეთის საქმეში ჩარევა აუცილებელია...

როცა ევროპელები სიტყვიერ პროტესტს აცხადებენ ფინლიანდიის პოლიტიკის წინააღმდეგ, რუსეთის მთავრობა ძლიერა სწყურება მათ შინაურ საქმეებში ჩარევის გამო, მაგრამ როცა კითხვა სპარსეთს ეხება, მაშინ თვით არის ამ ჩარევის მომხრე!

24 მაისს, ცნობილ რეაქციონერ სეიდ-აბდულამ, მუჯახიდების ყოფილმა მეთაურმა და სეპეხდარის დღევანდელმა მეგობარმა, რამდენიმე მის მომხრე რეაქციონერთან ერთათ მოახდინა კრება. კრებაზე გამოვიდა ბაგირხანი, რომელმაც მოითხოვა მეჯლისიდან ხუთი მემარცხენე დეპუტატის გაძევება. ბაგირხანი თავის სიტყვებში თვით არ აძლევდა ანგარიშს თავის თავს და ლაპარაკობდა მხოლოდ კრების მომწყობთა ჩაგონებით. ეს ვაჟბატონები კარგათ ამჩნევენ თავიანთ მდგომარეობის გაუარესებას; რაც მოყვება სეპეხდარის მინისტრის თანამდებობიდან გადაყენებას, მისი გადაყენება კი ახლო მომავლის საქმეა.

მეჯლისის განსაკუთრებულ კომისიაში მინისტრთა კაბინეტმა განაცხადა, საქმის უკეთ წასაყვანათ საქიროა, რომ დღევანდელ პირობებში მინისტრებს ქონდეთ ზოგიერთი ზედმეტი უფლებებიო. კომისია ამ მოსაზრებას არ დაეთანხმა. ეს გამოიწვევს ალბათ ძველი კაბინეტის გადადგომას.

ნეიტრალი

როგორც უკანასკნელ წერილში ვამბობდით, უკვე გაცვლა-გამოცვლის აღორძინებიდან იწყება და ისახება ზედმეტ ღირებულების წარმოშობას ხანა, აქედან იწყება მისი განვითარება. კარჩაკეტილ მეურნეობის დროს პირველ-ყოფილი ადამიანი იგონებს საწარმოვო იარაღებს, რომლებიც დიდ სამსახურს უწყვეტ ამ თუ იმ მოსახმარსაგნების წარმოშობა-დასამუშავებლათ, ზედმეტ ღირებულების წარმოების ხანაში კი ადამიანი სწავლობს ადამიანის საწარმოვო მიზნით მოხმარას, მის საშუალებით საგნებს და იუშავებს. წინათ ადამიანი თითონ თავისთვის მუშაობდა, ახლა კი, ე. ი. ზედმეტ ღირებულების დამზადების დროს თავისთვის სხვას ამუშავებს. წინათ თავის საკუთარ ძალ-ღონეს ექსპლოატაციას უშვრებოდა, ახლა კი იგი სხვას, თავის მსგავს ადამიანს ყვლეფს, თავის სასარგებლოთ ამუშავებს. კარჩაკეტულ მეურნეობის ხანაში იგი იწყებს სახმარ საგნების ღირებულების მიხედვას, მის შინაარსის გაგებას, ახლა კი იგნებს ადამიანის ძალის ღირებულებს. აქამდე ყოველი ადამიანი თავისთვის იყო ღირებულება და არა სხვისთვის; მას შეეძლო დავმზადე, ბინა მხოლოდ იმდენი სახმარი ღირებულებანი, რამდენიც კი დააკმაყოფილებდა მის და ოჯახის მოთხოვნილებას. ამიტომ, სხვისთვის იგი უფასო, უღირებულებო იყო, მის სამუშაო ძალას არ ქონებია ღირებულება. პირიქით, იგი მრავალ შემთხვევებში, ღირებულების მაგიერ ოჯახისათვის მძიმე და მახარალებელ ტვირთათ ითვლებოდა ადამიანის ასეთი უღირებულობა კულტურულ-ეკონომიურ-ისტორიულმა განვითარებამ მრავალგვარ ზნე-ჩვეულება და რელიგიურ ფორმებში გამოხატა, რომლებსაც ჩვენ დღესაც კი გულუხვათ შევხვდებით დაბალ საფეხურზე მდგომ ხალხებში. მაგ. აფრიკის ზოგიერთა ველურ თემებში ახლაც შევხვდებით, რომ მცირე-წლოვან ყმაწვილების და მოხუცებულების მოკვლა, ძალით სიცოცხლის მოსპობა ერთგვარ რელიგიურ მოვალეობათ ითვლება. ავსტრალიაში დღემდის ბავშვების დაკოვდა და დამუხჯება ჩვეულებრივი მოვლენაა, ხშირათ უპატრონოთ ცისქვეშსტოვებენ და ამ გზით ასალმებენ წუთი სოფელს. მაგრამ უამთა ვითარებამ ადამიანზე ასეთი შეხედულება ერთიანათ შესცვალა და არა ჩვეულებრივი ფასი დასდო მის სამუშაო ძალას. ერთი სიტყვით, ადამიანი ახლა ღირებულების ობიექტათ (საგნათ) გადაიქცა. ამით დაიწყო და ჩაისახა ადამიანის საშუაო ძალის ექსპლოატაცია.

ზედმეტ წარმოების ფორმას პირველათ საფუძვლათ მონების მუშაობა დაედდა, მონობის პრინციპზე აშენდა მისი ციხე-სიმაგრე, აქედან იწყება მისი ისტორია. მონობის დროს მონების დიდი რიცხვი უცხო მოდგმისანი იყვენ. ბარბაროსეობის ხანაში თითქმის ყველგან ერთგვარი ჩვეულება იყო გაბატონებული: ომის დროს, დამარცხებულის ფიზიკურათ სპობდენ და ჩვეულებრივ

საზრდოთ ხმარობდნ. მაგრამ ასეთი ჩვეულება უმაღლვე შეიცვალა, როგორც კი პირველყოფილი ადამიანი მიხვდა დამარცხებულის ეკონომიურათ გამოყენებას, მის სამუშაო ძალის თავის სასარგებლოთ მოხმარას; გამარჯვებული დამარცხებულს ახლა საყვლევ სამუშაო ძალათ აღიარებს. აქედან, ისპობა, რასაკვირველია, დამორჩილებული და ომის დროს ტყვეთ ჩავარდნილი ადამიანების დახოცვა და ბატონდება ეგრეთ-წოდებული მონობის ინსტიტუცია, რომელიც ძველ ანტიკურ ქვეყნებში დიდ როლს თამაშობდა. ასე, პირველ-ყოფილ ხანაში ომი მთავარი და მეტათ დიდ-მნიშვნელოვანი წყარო იყო მონობის ინსტიტუციის წარმოშობა-განვითარებისათვის.

მონობის მეორე წყაროთ ეკონომიურათ უმნიშვნელო პირების და ქურდ-ავაზაკების ძალით მონებათ გადაქცევა უნდა ჩაითვალოს. საბერძნეთის და რომაელების ცხოვრებიდან ძალიან ხშირი მაგალითები ვიცით, რომ სრულიად თავისუფალი ადამიანი გაჭირვების გამო იძულებული იყო თავისი თავი და ოჯახის რომელიმე წევრი სხვისთვის მონათ მიეყიდა; ნუღარას ვიტყვი, რასაკვირველია, ისეთ ზნე-ჩვეულებაზე, რომელიც მამა-კაცებს ხელს უწყობდა ცოლისა და შვილების ყმათ გაყიდვას, მათი ვაჭრობას. ცოლ-შვილით ვაჭრობა-აღებ-მიცემობა ძველათ ძალიან სარგებლიანი საქმე იყო. ველურებში და თვით ნახევრათ კულტურულ ხალხებშიაც დღესაც მამა-კაცი დიდი უფლებით სარგებლობს. თვითეულ ველურს შეუძლია თავისი ცოლი და შვილები როცა მოისურვებს გაყიდოს, თავიდან მოიშოროს. დღესაც აფრიკის ზოგიერთა წვრილ ხალხებში დამნაშავეს ამა თუ იმ დანაშაულისთვის მონათ გადაქცევა ჩვეულებრივი მოვლენაა. ამ ნიადაგზე აღმოცენდა და განვითარდა ძველი მონობის ინსტიტუცია.

მთელი ეკონომიური სარგებლიანობა მონათა ინსტიტუციისა მდგომარეობდა იმაში, რომ გაბატონებულთ, ანუ, სწორეთ რომ ვსთქვათ, მონების პატრონთ, საშუალება ქონდათ მთავარი სამუშაოები, ოჯახის წარმოება მონებისთვის დაეკისრებინა, მათი ანაბარა გაეხადა. ამ გარემოებაში წარმოშობა ერთგვარი სოციალური დიფერენცია (განსხვავება), მაღალი და დაბალი საზოგადოებრივი ჯგუფები, გაბატონებული და დამორჩილებულ-დამონებული კლასები. დამონებულთ გაბატონებული ამუშავებს, ხელში გდებულობს მათ ნაშრომ-ნაოფლარ; ბატონმა განუსაზღვრელი უფლება მოიპოვა მონათა ინდივიდუუმებზე, უკანასკნელი მის საკუთარებას შეადგენდა, მონა ბატონის სამუშაო ცხოველი იყო, უკანასკნელიც ბატონობდა მასზე, როგორც თავის საკუთარ ნივთზე. ასეთ უფლებრივ და მოკიდებულებამ ბატონსა და მონას შორის პირველი გააბატონა მეორეზე, მეორე დაუმორჩილა პირველს. ამან კი წარმოშობა ერთგვარი ბუნებრივი მისწრაფება, ბუნებრივი მიდრეკილება, რომელიც გამოიხატებოდა იმაში, რომ ერთს უნდა ეშრომნა, ოფლი ეღვარა, მეურნეობა ეწარმოებინა, მეორეს კი სხვისი ნაოფლარ-ნაღვაწი ექამა, სხვისი ნაოფლარ-ნაღვაწზე ექეიფნა. ბატონი მუშაობაზე ხელს იღებს, მუშაობას ერიდება, მის მაგიერ კი მისი

ყურმოჭრილი მონა იღვწის, იგი აწარმოებს მთელ ოჯახის საქმეებს. ამ გარემოებამ კი, ე. ი. მონობის აღორძინებამ, გაბატონებული კლასი გააღადა და მიიწია ერთნაირ უმოქმედობას და მით გააძლიერა ადამიანის პრიმიტიული შიში შრომისადმი. ეს ასეც უნდა მომხდარიყო, რადგან მთელ საქმეები, როგორც ზევით აღვნიშნეთ, მონების ხელით კეთდებოდა, მონები აწარმოებდნ. ძველ გაბატონებულ კლასებს მეტათ მრავალ მხრივთ ქონდათ ოჯახური საქმე განაწილებული, რომლის ამსრულებელი, რასაკვირველია, მონები იყვენ. მთელი ოჯახური წარმოება სხვა და სხვა მრავალ ფუნქციებათ იყო დანაწილებული, თვითეულ ყმას განსაკუთრებული საქმე ქონდა მიჩემებული. ბატონის სახლში ანუ ოჯახში მეჯინიბეთ, მომვლელათ, ხელზე მოსამსახურეთ, მცველათ და მხლებელათ უსათუოთ მონები იყვენ. უმთავრესათ კი ამათი ხელით კეთდებოდა მთელი სასოფლო მეურნეობა, ესენი ხელმძღვანელობდნ სამეურნო წარმოებას. მონების ხელშივე იყო მთელი ვიჭრობა-აღებ-მიცემობა, ესენი იყვენ ხელოსნები. ძველ ბერძნების ნაწერებში ხშირათ მოთხრობილი და აწერილია მონების სხვა და სხვა საწარმოვო დარგებში მუშაობა. თვით ზედამხედველებიც კი მონები იყვენ, ბატონი ამ მოვალეობა-ფუნქციასაც კი არ კადრულობდა, ისე სათაკილოთ მიიწინა ფიზიკური თუ სულიერი მუშაობა. ხშირია ისეთი მაგალითებიც, რომ ესა თუ ის მონათა მებატონე მთელ წარმოების რომელსამე დარგს ამა თუ იმ მონას იჯარით გადასცემდა და უკანასკნელიც მოვალე ხდებოდა განსაზღვრულ დროს განსაზღვრული გადასახადი ბატონის სასარგებლოთ გადაეხადა. პროფესორ ბიუხერის წიგნში დაწვრილებით მოთხრობილია თითქმის ყველა ის ფუნქციები, რომლებიც კი ევალებოდათ მონებს ძველ რომის ბატონის ოჯახში. იგი სწერს: მონა იყო ვაჭრობის და საბანკო წარმოების ხელმძღვანელი, ის იყო ფაბრიკის და მთა-მადნის წარმოების მუშა, ის იყო ოჯახში მოსამსახურე, მოცვევავე, მეოხუნჯე, სხვა და სხვა დასაკრავებზე დამკვრელი და სხვ... ვარდა ამისა, იყვენ ერთგვარი მონები, რომლებიც საზოგადოებრივ მონებათ იწოდებოდნ: ესენი იყვენ ტაძარ-სალოცავების, სასამართლოების ამშენებლები, ესენი იყვენ, რასაკვირველია, სახელმწიფო ხარჯების ამკრეფლები, რომლებსაც საფინანსო მოხელეებს ეძახდნ. დიახ, თვით ძველი სახელმწიფოებიც კი ამ გზით სწარმოებდა. საბერძნეთის დედა ქალაქ ათინაში და რომის სახელმწიფოში ყველა დაბალი მოხელეები და მოსამსახურეები თითქმის მონები იყვენ. მონები აკეთებდნ მიმოსვლის საქმეებს: გზა-ტკეცილებს, წყლის საყვან მილებს და თხრილებს, გაყავდათ ფეხის-ალაგის თხრილები, ისინივე ასუფთავებდნ ფეხის-ალაგებს, ისინი ანგრევდნ კლდეებს და მუშაობდნ მაღაროებში; მონები იყვენ პოლიციის მოსამსახურენი, ჯალათები, საპყრობილებების დარაჯები, სახალხო კრებების დროს ხალხის დამძახებლები, ანუ სასოფლე გზირები, საზოგადოებრივი შიკრიკები, სახელმწიფო მიწერ-მოწერის მიმტან-მომტანი, ტაძარ ეკლესიებში მოსამსახურენი, ქურუმთა კასტის ხელქვეითნი,

სახელმწიფო კასის გამგეები, გადამწერლები, მაგისტრატების შუამავლები; მონები იყვენ ამა თუ იმ დიდ მოხელის, ამა თუ იმ სარდლის გამცილებელი ახალბები; მონები იყვენ ჯარის კაცებათ, სამხედრო გემებზე დაბალი მოხელეები, უბრალო მეომრები და სხ. იყვენ აგრეთვე მონების პრივილეგიური ჯგუფები, რომლებსაც სხვადასხვა საპატიო სახელმწიფო თანამდებობა ევალებოდათ, ხშირათ ამა თუ იმ მონას დიდი მამულ-დედული იჯარით ეძლეოდა და ერთგვარ ვასალურ დამოკიდებულებით ეკვებოდა სახელმწიფოს.

ამ გვართ, მთელი ანტიკური (ძველი) სახელმწიფოების ეკონომიური ცხოვრება, საზოგადოებრივი ფუნქციები მონათა სისტემაზე იყო დამყარებული. მონები მუშაობდენ, ზედმეტ ნამუშევარს აკეთებდენ, ბატონები, მონების პატრონები კი ხმარობდენ; მონა თავის ზედმეტ შრომით თავის გარდა სხვასაც ინახავდა, კვებავდა. მისი ზედმეტი მუშაობა სხვის საცხოვრებელ წყაროთ გადაიქცა, მის საკუთარ შრომით სხვამ იწყო ცხოვრება. აი, აქედან იწყება სხვისი შრომის დასაკუთრება, სხვისი შრომის დაჩემება.

როგორ და რა სახით სწარმოებს მთელი ეს სხვისი ნაოფლის მითვისება, ამაზე შემდეგ ვილაპარაკებთ.

მვარტი.

კორესპონდენციები.

მფილოსის რკინის გზის დეპო. შკითხველს აღბათ ესმდება ჩვენ წერილში მოყვანილი ცნობები რე. გზის ადმინისტრაციის უკანონო მოქმედების შესახებ, რომელიც მოხდა 1908 წ. ეს უკანონო მოქმედება კი გამოისატებოდა შემდეგში: მუშასელებს გამოუჩინეს ჯამაგირებიდან ტუუილურბრადით თვითეულს 5 მ. 65 კ. ამის მიზეზათ სასხელებდენ ქურდობას, ვითომ, მუშებს მიქნდეს ორთქლ-მაგლის სხვა და სხვა ნაწილები, რასაც მოყვა ზემო აღნიშნული სასჯელი. ამის შესახებ ჩვენ დაწვრილებით გვქონდა მოხსენებელი გაზ. „ალი“ ს. № 5, 7., ამიტომ განმეორებს აღარ შეგუდგებით. მხოლოდ მოვიყვან უკანასკნელ ამბებს, რომელიც მოხდა ამ თულის შესახებ ამ წლის აპრილის დამდეგში.

ამ თულის მიღების შესახებ ორჯერ გვქონდა ნება დართული კრება სახელმწიფოში და დიდი ხნის სჯაბასის შემდეგ კრებამ აირჩია სამი კაცისგან შემდგარი დეპუტაცია და დაავალა ადმინისტრაციასთან შუამდგომლობა, რათა დაებრუნებიათ უკანვე თული, როგორც უკანონო გამოჩინებული. მართლაც. გასწრა ამ ხერხს და დაგვიბრუნეს 80 კ., დახარჩენ თულებზე დაგვიბრდენ, შემდეგში მოგვამთ. ჩვენც ვუყურეთ აქამდის, მაგრამ ისე ჭირისგან წმინდათ იყავით, როგორც დახარჩებმა ჩაიფულის წყალი დალია!! ამან ძალზე გააბრაზა მუშები და აღძრეს საჩივარი ადგილობრივ უფროსთან, რათა მისი შუამდგომლებია „ტიაგის“ უფროსთან, რომ უკანასკნელს დაეკავა მისთან სალაპარაკოთ მუშების დეპუტაცია ამ თულის შე-

სახებ. ადგილობრივ უფროსმა მართლაც აღძრა შუამდგომლობა სადაც ჯერ-იყო და მივიღეთ ნებათვა. ამით მუშების დეპუტაციას საშალება მიეცა, ჰირის-ჰირ დადგომოდა, ტიაგის უმეორეს და მოგვანებია იმ თულებზე, რომელიც მანვე აღუთქვა 1908 წ. დეპუტაცია ჩქარა წავიდა „ტიაგის“ უფროსთან და ცოტა მოლაპარაკების შემდეგ მანაც აღუთქვა დახარჩების ასრულება, თან ისიც დაუთხო, თუ რე. გზის უფროსი დამთანხმდა. გავიდა ერთი კვირა და მოვიდა ცნობა, რე. გზის უფროსმა უარყო მუშების თხოვნა. მაგრამ მუშებმა მანაც არ დაკარგეს იმედი, ისინი დარწმუნებული იყვენ, რომ რაკი თულები უკანონო იყო გამოჩინებული, შეიძლებოდა ახსნა-განმარტების შემდეგ მისი უკანვე მიღება. „ტიაგის“ უფროსის განცხადებამ უფროს ააღვივო ისინი და გადასწვიტეს, როგორც იქნებოდა, მიეღწიათ რკინის გზის უფროსთან სალაპარაკოთ. დეპუტაციამ აუხვი გვერდი ადგილობრივ უფროსს და მიმართა „ტიაგისს“, რათა მას აღძრეს შუამდგომლობა რკინის გზის უფროსთან, მიეცა მას ნება მისთან სალაპარაკოს. ასეთ შუამდგომლობაზე ტიაგის „უფროსმა“ თანხმება განაცხადა და უთხრა დეპუტაციას, შე თვითან შემოგითვლით, რადის მიგვიღებთ სალაპარაკოთ.

გადის სამი დღე, მადის „ტიაგის“ უფროსი დეპოში და იბარებს რწმუნებულებს მისთან სალაპარაკოთ. ისინიც მიდის.

„ტიაგის“ უფროსი იღებს რკინის გზის უფროსის ხელმოწერილ ქაღალდს, აქედან მას რწმუნებულებს და თან სალაპარაკოს: „შე ვიყავი უფროსთან, გადავეტი თქვენი თხოვნა, მანაც კეთილ-ინება და ნება მოგვცა, დაგვიბრუნეთ ნახევარი იმ თულის; რომელიც თქვენ გამოჩინებულს ჯამაგირებიდან 1908 წელს. ამისთანავე, გაძღვეთ მატრიოსის სიტყვას, დაგვიბრუნეთ დახარჩენი თულები შემდეგში, ახლა კი შეტე „კრედიტი“ არ გვაქონ.“ „კრედიტის“ გაგონებაზე ერთმა ვეღარ მოითმინა და შემდეგი სიტყვებით მიმართა უფროსს; „როდესაც გვიჩინებდით, მასინ არ გვეკითხებოდით, თქვენ გრჩებათ თულის თულები თუ არა და როდესაც წავიდეთ, ახლა ჩვენ თულებსაც აღარ გვიბრუნებთ და „კრედიტებს“ გვითითებთ“-ო? მაგრამ უფროსმა ამ სიტყვებს უური აღარ ათხოვა, გადავიდა თავის „მამობრივი“ დარბეგაზე და წავვიკითხა მთელი სატაცია: „აი, თქვენ არ გვერათ ჩემი გულ-კეთილობა; შე კი ძალიან მიყვარს მუშები და ვიტყვ კიდევ მათ ინტერესებს. ამის დასამტკიცებლათ ის მაგალითიც საკმარისია, რომ ჩემს განკარგულებამა 18 დეპო და მიუხედავთ გამეფებულ რკინისის, შე მანაც შეტატის შემცირება არ მომსულა ახრათ, მხოლოდ სხვა და სხვა მიზეზების გამო დავითხოვეთ კავკასიის რკინის გზიდან 2050 კაცი და იმათ აღაგზე არავინ მიგვიღია“-ო! თუ როგორი „გულ-კეთილობა“ ეს, შკითხველისთვის მიგვიღია, მუშებმა კი იქვე აცნობეს ბ-ნ უფროსს თავანთი აზრი...

დასაბრუნებელი თულები შეადგინდა სულ 2549 მ. ამ თულის ნახევარი უკვე მივიღეთ 16 აპრილს, ნახევარზე კი დახარჩება მოგვცეს „კრედიტობის“ გამო. როდესაც დეპუტაციამ მითხროვა დრო, რადის დაგვიჩინებთ დაჩენილ თულებს, ბ. უფროსი შეტათ განრისხდა და არ იცოდა რა ექნა, მოუხსნა თავი „გულ-კეთილობას“ და... ბევრი ილაპარაკა 1905 წელს, „ძალთა განწყობილებაზე“, „ურთა“ მარქსზე და სხ... აქ საყურადღებოა დეპოს ხარკის მუშების მოქმედება. როდესაც

თეატრი და ხელოვნება.

დავიწყოთ ამ ფულის შესახებ ღვაწლად, მივმართოთ ზარკის მუშეისად, რომ ისინიც მკვებმარებდნენ (ეს კითხვა ეხებოდა იმთაღ, როგორც ჩვენ), მაგრამ უურადღებს არ მიაქციეს. ასეთი საქციელს ზედ დაურთეს ირანული დაცინვა. „რისთვის უნდა შევიწუხოთ თავი, ამისთვის ხომ დევნის მუშეები წვალობენ და თუ ისინი მიიღებენ, მაშინ ჩვენც მივიღებთ“-ო, ამბობდნენ. ასე მიაქცნენ 1908 წ. ნება დართულ კრებების დროსაც. ბევრი ვეჩვეწყო, მაგრამ მაინც არ მიიღეს მონაწილეობა. ამას ჩადას მამინ, როცა მოხატული უფლებები მუდამ დღე მიაქვთ! ასეთი გულ-ცოცხლობა დაღუპვის კარამდე მიგვიყვანს ეგვლას და რომ ეს არ მოგვივიდეს, სპირიტოზ ჩვეულებრივად და მამხატვარი ვასუნი გავცნოთ უფლებივე ჩვენ შესახებ კითხვას. ამას შევძლებთ მამინ, როდესაც ჩვენ კი არ დაუწევთ ერთი-მეორეს თითებს, არამედ ხელი-ხელ ჩაიღებოდა ვივლით ერთად.

შეერთებული.

ხონის ნოქარ-შევირთა ცხოვრებიდან.

წარსულმა საერთო სიფხიზლემ არც ხონის ნოქარ-შევირთები დასტოვა ძილში. ამითაც მოიხატეს სამუშაო. დროს განსახლდნენ, ჭიგეიერათ მწყობრილი ბინა ხაჩიანების ხაჩიანთ, კვირა-უქმე დღეებში სავაჭროების დაკეტვა, ზღაღობიანი მოხურობა და სხვ. მაგრამ გაქრა ნეტარი დღეები და გაქრა ნოქარ-შევირთების ბრძოლით მოხატული უფლებებიც. გათამაშებულმა ადამამ ჯანა იყარეს და რაც უფლებები ქონდათ ნოქარებს მოხატული, ეგვლაფერა წაართვეს. დღეს ნოქარ-შევირთების მდგომარეობა აუტანელი არის. ადარა აქვთ კვირა-უქმეებში დასვენება, განსახლდნენ სამუშაო დრო, ჭიგეიერი ბინა და სხვა. გავა თვე, წელიწადი და ნოქარებს იშვიათად ედირსება წმიდა ჭყერის შესუნთქვა, კარდა მდაზიანს მოწამილული ჭყერისა. უქმე და საქმის დღე ნოქარები ატრუსული არიან დუქანის კარებთან მთელი 13-14 საათის განმავლობაში. ვაი, იმ ნოქარის ბრძოლი, რომელიც გაბედავს, რომ ხმა ამოიღოს ხაჩიანების წინაშე და მოთხოვოს ცატა რამ. ბარგი შეკრული უნდა ქონდეს წასასვლელათ! ასეთი კარემობას არავითარ უურადღებს არ აქცევენ კერეთ წოდებული „ბაზრის დებუტატები“. იმის ნაცვლათ, რომ სხვა მოვასტებს უთხრან: მდაზიანი დროს დაკეტეთ, თვით უარეს შერებან. კვირა-უქმე დღე ისე ვაჭრობენ, როგორც ჩვეულებრივ. როცა სხვა ვაჭარს ეკითხებით: მდაზიანს რათ არ კეტავ დროსეო, ის მაშინვე ნაქმის გებით გიპასუხებს: აი, თქვენ „დემოკრატი“ ბაზრის დებუტატი არ კეტავს და მე რათ დავკეტავო! ამ მხრით თავი ისახელა განსაკუთრებით ბ-ნ ერ. ჭ-ძემ. ეს ვაჭარები მდაზიანს იმ დროს ადებს, როცა კარგი გათენებულიც არ არის. კვირა-უქმეებში ხომ მთელი დღე აწვალეს ნოქარებს მდაზიანება.

ნოქარებიც ქედ-მოხრილი ხმას არ იღებენ, რეტ-დასხმულივით არიან და არ იციან რას მიმართონ და ვის მიმართონ. ვერ სარგებლობენ 15 ნოემბრის კანონით და ვერც ადგილობრივი ხელისუფლების „პრიკაზით“.

პლუჩიშვილი

გამოსაცდელი წარმოდგენა. პირველ ივნისს ქართულ თეატრში დრამატული საზოგადოების გამკეობამ გამართა „გამოსაცდელი წარმოდგენა“.

თვეზე მეტი მოიწოდებდა ხსენებული გამკეობა სცენაზე შესვლის მსურველთ და ზოლოს, გასულ სამშაბათს, ვიზილეთ 9 ქალი და კაცი, რომელთაც, ეჭვი არაა, განუცხადებიათ ასეთი სურვილი.

მაგრამ, რამდენადაც პირველ შთაბეჭდილებებზე შეიძლება დაყრდნობა, უნდა ველიაროთ, რომ ქართული თეატრი ამ ძალეობის იმედით ვერ დააღწევს თავს იმ კრიზისს, რომელსაც იგი განიცდის დღეს.

აღნიშნულ საღამოს წარმოდგენის თითქმის ვერც ერთმა მონაწილემ ვერ გვიჩვენა ნამდვილი ხელოვნის ცეცხლი. იყო, ისიც ხანდისხან, მხოლოდ ნაპერწყლები. საერთოდ კი ჩვენ წინ ჩვეულებრივი სცენის მოყვარენი იყვენ, რომელთაც დაესწავლათ როლი, დამახსოვრებიათ რეისორის ნაჩვენები რამდენიმე ადგილები და... სხვა ბევრი არაფერი... რასაკვირველია, შეიძლება ამას ქონდეს ბევრი საპატიო მიზეზი, რომელთა მოსპობას შემდეგ წარმოდგენის პატრეცემულ მონაწილეთ შეუძლიათ გაშალონ თავიანთი ნიჭი, მარა აღნიშნული საღამოს შთაბეჭდილება ასეთია... თუ ვარაღდენ, ისევე ქალეზი.

მაინცა და მაინც ჩვენ იმ აზრისა ვართ, რომ დრამატული საზოგადოება არ უნდა დაეყრდნოს პირველ გამოცდას. მით უმეტეს, რომ რა სუსტიც არ უნდა იყოს პირველი გამოცდა, გადაჭრით რისამე თქმა მაინც ძნელია. მაგალითად, ძალიან მოსალოდნელია დადებითი შედეგი მოყვას ქ.ქ. წუწუნავასა, გიკაურის და ლოლუას მეცადინეობას. პირველ ერთ შედარებით კარგათ უჭირავთ თავი სცენაზე და დიქციაც კარგი აქვთ.

რაც შეეხება ქ-ნ ვიქტორელს, ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, გამოთქმაში პირდაპირ ბუნებრივი ნაკლი აქვს, ამიტომაც სასცენოდ არ გამოდგება, რადგან ამ ნაკლის მოცილება, ჩვენი აზრით; შეუძლებელია. ქ. ლოლუა იმიტომაც მიგვაჩინა უფრო საიმედოდ, რომ ასეთ ბუნებრივ ნაკლს მოკლებულია და პირველი გამოსვლით მისი დაფასება შეუძლებელია. ვაქებში არც ერთი არ ვარგოდა. შეუძლება რამე გამოვიდეს მამფორასა და ვანელისაგან, თუმცა საიმედოდ ბევრი არაფერი მოუციათ. ვინსენიებთ მათ მხოლოდ როგორც უვარგისთაგან უკეთესებს.

აქვე არ შეგვიძლია არ შევნიშნოთ რეისორს, რომ მისი ქართული ტეტია (ბ. შანშიაშვილი) უნიჭობის გარდა მეტათ შარკიული იყო და ეს უფრო მის დანაშაულათ ჩიორვლება ვიდრე თვით მოთამაშისა. მართალია, ქართული გლეხი ჯერ კიდევ ტლანქი და გაუთლელია, მაგრამ ის ბუნებით დაჩაგრული არ არის და მის დახასიათებაში გადამეტება სრულიად არ არის საჭირო. ბ. შანშიაშვილი კი სულ სხვას ცდილობდა წარმოედგინა ჩვენს წინაშე. შარკი აქ უადგილო იყო.

—ღა

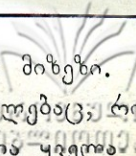
სოციალიზმი და ანარქიზმი. #)

(ზრდოვ. ნ. რაისესბერგისა)

XIII

გადავიდეთ ახლა ანარქიზმის საზოგადოებრივ იდეალზე.

ამ საგნის გამოკვევას ჩვენ რამდენიმე შენიშვნა უნდა წავუძღვაროთ. წინააღმდეგ სოციალიზმის საზოგადოებრივ იდეალს.

დღებრივ იდეალის გამორკვევის სიადვილისა, თუ რასაკვირველია, საქმეს შევედგებით მიუდგომლათ, ანარქიზმის იდეალის გამორკვევა არ არის ადვილი საქმე. ამის უბრალო მიზეზი უმთავრესათ ის არის, რომ თვით ანარქისტებიც არ არიან ჯერ შეთანხმებული ამ საგანზე. პირიქით, ყოველი ანარქისტი, თავისი კერძო შეხედულების თანახმით, თავისებურათ არკვევს ამ საზოგადოებრივ იდეალს მომავლისა, რასაკვირველია, თავისი პირადი პასუხისმგებლობით და რისკით. ამიტომ, ცალკე ანარქისტების იდეალები ძალიან განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან.

მაგრამ ყველა ანარქისტთა თავისებურ იდეალებში შეიძლება ორი დაახლოვებით ტიპიურის გამოჩენა. ზევით უკვე აღვნიშნეთ, რომ ანარქისტების საზოგადოებრივ იდეალების საფუძველიც მათ ისტორიულ განვითარების შეგნებაშია, რომელსაც შეადგენს უკიდურესი ინდივიდუალობის პრინციპი.

ანარქიზმი ისტორიაში მხოლოდ ადამიანის პიროვნების თავისუფლების დაჩაგვრის ფორმებს ხედავს (პოულობს). ბუნების მიერ თავისუფლებისათვის გაჩენილი ადამიანი მხოლოდ იმ დრომდის იყო განუსაზღვრელათ თავისუფალი, სანამ ის განცალკევებულათ ცხოვრობდა—არც არავისი იმედი ქონდა და არც არავისგან იყო დამოკიდებული. ამ დროს ის სრულიად ბედნიერი იყო, რადგან არავის არ უკავშირდებოდა ხანგრძლივით; მას შეეძლო სავსებით გაყოლოდა თავის საკუთარ სურვილებსა და მისწრაფებას, —რადგან სრულიად გულგრილათ უყურებდა ყველა სხვა ადამიანებს, რომელნიც კი ხვდებოდნენ მას ცხოვრებაში.

ამ მდგომარეობით იწყება ისტორია, მაგრამ ის ვერ შეიქნა ხანგრძლივი, რადგან ეკონომიურმა ინტერესებმა გამოიწვია ბრძოლა კერძო ადამიანთა შორის, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ადამიანთა ინტერესებს შორის გარმონია (თანხმობა) არსებობს. ამის მიზეზი იყო არსებულ მდგომარეობასთან უგუნური მოპყრობა.

ყოველთვის ადვილი არ იყო ცხოვრებისათვის საჭირო საშვალებათა მოპოვება, ხშირათ ერთ ადამიანს მხოლოდ შეორესაგან წართმევით შეეძლო საჭირო ნივთების მოპოვება. აქ, როგორც საზოგადოათ ყველა სხვა ბრძოლაში, გამარჯვებული ის რჩებოდა, ვინც უფრო ღონიერი იყო ფიზიკურათ. ამათ რჩებოდათ უპირატესობა.

როცა ძლიერებმა კარგათ შეიგნეს თავიანთი ინტერესები, შეერთდნენ კიდევ, რომ უფრო ადვილათ და თანამათ დამორჩილებიან და ეცარცვათ სუსტები. ეს ძლიერთა ორგანიზაცია გადაიქცა სახელმწიფოთ. სახელმწიფოს ნამდვილ, ქეშმარიტ არსებით მხარეს შეადგენს უმრავლესობის თავისუფლების შეზღუდვა უმცირესობის ინტერესების დასაკმაყოფილებლათ.

სახელმწიფოს დაარსებიდანვე უმრავლესობის თავისუფლების ადვილი დაიჭრა რჩეულთა მონოპოლიებმა და უპირატესობამ. სახელმწიფო თავისუფლების საფლავათ გადაიქცა, მან დალუპა ადამიანის არსება, გარყვნა იგი საშინლათ.

მაგრამ, ანარქისტების სწავლით, არა მარტო სახელ-

მწიფოა ადამიანთა თავისუფლების დაღუპვის მიზეზი. ამ საქმეს ხელს უწყობდა ბევრი სხვა დაწესებულებაც; რომელიც თვით ადამიანებმა მოაწყვეს. ასეთია ყველა ის ორგანიზაციები, სადაც კერძო პიროვნება მთელი ერთეულის ნაწილათ ითვლება, რადგან მას არ შეუძლია განუსაზღვრელათ გამოააშკარავოს თავისი ნება და იძულებულია დამორჩილოს სხვის ნებას, უმრავლესობას.

თვით იმ სულიერ ატმოსფერას, რომელიც შექმნა ისტორიულმა მსვლელობამ და რომელშიაც ადამიანი ცხოვრობს, შეუძლია უმდაბლეს საფეხურამდე ჩამოიყვანოს ყოველგვარი დამოუკიდებლობა, შეუძლია გააქროს ადამიანში თავისუფლება აზრისა და ნებისა. საითაც არ უნდა მივიხედოთ, ყველგან ისეთ პირობებს დავინახავთ, რომელნიც გვიჩვენებენ, რომ ისტორიას არ დაუზოგავს ძალ-ღონე ადამიანის არსების გასათახსირებლათ და დასამახინჯებლათ.

და თუ ეს ასეა, მაშინ ეჭვს გარეშეა, რომ ადამიანი იმაზე უკეთესს ვერას მოაქმედებს, როგორცაა თავის მიზნათ ისტორიის მსვლელობის შეცვლის დასახვა, იმ გზიდან აცდენა, რომლითაც დღემდის მიმდინარეობდა და ისეთ ცვლილებათა შეტანა, რომელნიც სასურველათაა მიჩნეული.

თუ როგორი ცვლილების შეტანა უნდათ ანარქისტებს ცხოვრებაში ისტორიის მსვლელობის ნამდვილ სწორ გზაზე დასაყენებლათ, ამას ჩვენ დავინახავთ მათი საზოგადოებრივი იდეალის გაცნობის დროს.

XIV

მომავალ ანარქისტულ საზოგადოებაში

სახელმწიფოს აღარა აქვს ადგილი. ანარქიზმი უარყოფს სახელმწიფოს არა თუ მისი დღევანდელი მნაშენელობით, არამედ, საზოგადოათ, ყოველგვარი სახით. ის უარყოფს სახელმწიფოს, როგორც აღმასრულებელ კომიტეტსაც. მომავალ ანარქისტულ საზოგადოებაში არც სხვა ისეთ მტკიცე დაწესებულებებს და ორგანიზაციებს აქვს ადგილი, რომელთაც შეეძლებათ თავის გავლენით შეზღუდონ კერძო პიროვნებათა ნება; არა აქვს ადგილი არც რაივე დაწესებულებათ, რომელთაც უნდა შეავიწროვონ ადამიანი თავის მოქმედებაში, თუნდ მას რომელიმე შემთხვევაში წინეთ გამოეთქვას სურვილი ამ დადგენილების შესრულებისა.

პიროვნება აქ სრულიად განუსაზღვრელი მბრძანებელია თავის თავისა და მისი თანხმობაც მხოლოდ მანამდის რჩება ძალაში, სანამ თვითონ სურს ამის შესრულება. პიროვნების თავისუფლება ყველაფერზე მაღლა სდგას. ადამიანმა მხოლოდ თავის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებაზე უნდა იზრუნოს.

ეს უკანასკნელი გარემოება, ე. ი. მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება აყენებს კითხვას, თუ როგორ უნდა მოხდეს ეს დაკმაყოფილება.

აშკარაა, რომ კერძო პიროვნებას საკუთარი ძალ-ღონით არ შეუძლია თავის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, ნამეტურ, თუ იგი შეჩვეულია თანამედროვე კულტურის ნაწარმოებით სარგებლობას. ამ შემთხვევაში მას

დასკირდება სხვისი დახმარება და დაკმაყოფილება ამ სხვებზე იქნება დამოკიდებული. მაშ, როგორ და რა გზით შეიძლება ამ საჭაროებისა და პიროვნების განუსაზღვრელი თავისუფლების, დამოუკიდებლობისა და თვით-გამორკვევის შეთანხმება?

(დასასრული იქნება).

კორრექტურული შეხედობების განსწორება.

„სხივის“ № 13, 2 გვ. სვ. 1. მესამე სტრიქონში ზევიდან დაბეჭდილია: „იგი არის მებრძოლი კაპიტალი...“ უნდა იყოს: „იგი არის მებრძოლი კაპიტალი“. იქვე მეშვიდე სტრიქონში დაბეჭდილია: „ეს იმპერიალისტები სულ ყოველთვის თავს სდასტრიალებს სამი იენისის დუმს“... უნდა იყოს: „ეს იმპერიალისტური სული ყოველთვის“ და სხვ. 15 გვ. მეთორმეტე თავის დასაწყისში დაბეჭდილია: „მაგრამ ეს ახალი წყობილება ხელოვნებით გადაქმნის შედეგი კი არ იქნება“... უნდა იყოს: „მაგრამ ეს ახალი წყობილება ხელოვნური გადაქმნის“ და სხვ.

რედაქტორ გამომცემელი ე. ტურაბელიძე

გამოვიდა და იუადება უკელა წიგნის მასწავლებელში მ. ჯაბარის წიგნი

შეკრავ კონაგათა შეფასება

და მათზე დადებული გადასახადი.

ცნობების მხკენებელი უძრავ ქანებთან შეზატრანეებისათვის, მათი მოიჯარადრეებისა და მოურავებისათვის; ქალაქის დასაფასკებელთა და აგენტებისათვის; თვითმართველობის მოღვაწეებისა და მოსამსახურებისათვის. ფასი 40 კ. (2—2)

პარასკევს, 11 ივნისს

სახალხო სახლში გაიმართება

საღამო

ლიტერატურული განამართლება

განდობილისა, ი. ქავკავაძის პოემიდან.

II

ამენდა საქართველო! სცენები სტუდენტებისთვის.

დასაწყისი საღამოს 8 საათ. გამგე ა. ლანდია

სახალხო სახლი.

სახალხო წარმოდგენების მმართველი წოდებულია
სუთსაბათს, 10 ივნისს
წრის დასის მიერ წარმოდგენილი იქნება

„მეზობლები“

პიესა 4 მოქმედ. ტრ. რამიშვილისა.
დასაწყისი საღ. 8 საათზე.

შემდეგი წარმოდგენა გაიმართება შაბათს, 19 ივნისს, მზადდება წარმოსადგენათ „ებრაელები“, დრამა 4 მოქმედ. ჩირიკოვისა.

ავსალის აუდიტორია.

კვირას, 6 ივნისს, 1910 წელს, ქართულ სცენის მოყვარულთაგან ვ. მატარაძის მონაწილეობით წარმოდგენილი იქნება:

სამხედრო ბანაკში

დრამა 4 მოქ. თარ. ა. იმედაშვილისა.

მონაწილეობენ, ქ-ნი: ანკა; ბ-ნ: გ. ანაშვილი, მ. ინაშვილი, ს. პეპანავი, ვ. მატარაძე, ს. რამიშვილი, ა. მეტრეველი, სლავაია, მანჯავიძე, ბადრაძე, ბ. სოსოშვილი, ფრანგიშვილი და სხვანი. დასაწყისი საღ. 8 1/2 საათზე.

„ჩვენი გაზეთი“

გამოდის ყოველ-დღე, გარდა კვირა-უქმის მეორე დღეებისა

გ ა ზ ე თ ი ლ ი რ ს :

როგორც თფილისში ისე თფილისს გარეთ ერთი წლით 7 მან., ნახევარი წლით 4 მან.

ქალაქ გარეთ		†	თფილისში	
3 თვით—	2 მან. 50 კაპ.	†	3 თვით—	2 მან. 20 კაპ.
1 „ — — —	90 „	†	1 „ — — —	80 „

გაზეთის გამოწერა შეიძლება მხოლოდ თვის 1-ლ რიცხვიდან ცალკე ნომერი ყველგან ერთი შაური

რედაქციის ადრესი:

რუსის ქუჩა, სახლი № 3, ზემო სართულში.
თფილისის გამოსაგზავნი ადრესი:

Тифлисъ, тип. „Промы“ Калистрату Конст. Цуладзе.